KARYS

Kaina 10 Pf.

Nr. 40 (1202) Vilnius, 1943 m. spalio 2 d.

LIETUVIŲ KARIŲ SAVAITRAŠTIS

Eina nuo 1919 m.

LEIDZIA LIETUVOS SAVISAUGOS DALIŲ ŠTABAS; Vyr. redaktorius kpt. *Simas Urbonas;* Redakcijos ir administracijos adresas: Vilnius, Jėzuitų g-vė Nr. 3; telefonas per Vilniaus karišką: Vyr. redaktoriaus — 22. Redakcijos ir administracijos — 24, Spauda: Kauen-Wilnaer Verlags — und Druckerei G. m. b. H. Wilna, St. Annenstr. 3, Ruf 15-66.

Kautynių smarkumas Rytuose nemažėja

Povandeninių laivų kovinė grupė sučiupo Atlante laivų vilkstinę

Rugsėjo 24 d. Vyriausioji kariuomenės vadovybė praneša:

Rytų Fronto pietiniame ir viduriniame ruožuose apsiginamosios kautynės svarbiausiuose ligšioliniuose punktuose vyksta su nemažėjančiu kietumu. Kubanės prietiltyje ir į rytus nuo Melitopolio atmušti stiprūs priešo puolimai. Sovietų mėginimai daugelyje vietų persikelti per vidurinį Dnieprą nuėjo niekais.

Į šiaurės rytus nuo Zaporožės ir prie Demidovo mūsų daliniams pavyko ryžtingais priešpuoliais sunaikinti prasilaužusius sovietų pulkus ir paimti belaisvių bei karo grobio.

Ledjūrio fronte greitieji vokiečių kovos lėktuvai sėkmingai puolė sovietų povandeninių laivų atramos punktus ir tiekimo sandėlius. Tų puolimų metu naikintojų junginiai, patys nepatirdami jokių nuostolių, per 24 valandas numušė 45 priešo naikintuvus.

Rugsėjo 25 d. buvo paskelbta, kad Kubanės prietiltyje bolševikai visą dieną vykdė nesėkmingus stiprius puolimus.

Šiauriniame Azovo jūros krante vienas savas puolimas buvo sėkmingas. Buvo paimta belaisvių ir grobis.

Viduriniame fronto ruože, į vakarus nuo Unečos geležinkelių mazgo ir į pietus nuo Smolensko, įvyko smarkūs atremiamieji mūšiai, kurie dar tebevyksta. Visiškai sugriovus ir sunaikinus visus svarbius karui įrengimus, priešui nė kiek netrukdant, buvo evakuoti Roslavlio ir Smolensko miestai.

Toli šiaurėje, Kandalakšos ruože ir Murmansko fronte vokiečių kariuomenė atmušė kelis priešo prasiveržimus su nuostoliais jam.

Rugsėjo 26 d. buvo paskelbta, kad sovietų mėginimas išlipti į Azovo jūros krantą baigėsi tuo, kad visa laipinamoji grupė, daugiau kaip 800 vyrų stiprumo, buvo sutrinta. Iš abiejų pusių nuo Kubanės ir IX. 25 sugniužo visi su tankų pagalba vykdyti priešo puolimai.

Karo aviacija suteiktomis jėgomis, ypatingai į šiaurę nuo Azovo jūros ir į rytus nuo vidurinio Dniepro, puolė priešo telkiamą kariuomenę ir padarė jai juntamų nuostolių. Rugsėjo 24 ir 25 dienomis Rytų fronte buvo sunaikinti 105 sovietų lėktuvai. Dingo penki savi lėktuvai.

Rugsėjo 27 d. pranešama, kad Kubanės prietiltyje sovietų vietinio pobūdžio puolimai neatnešė sėkmės. Sunaikintos naujos fronto užnugary išlaipintos priešo grupės. Į pietryčius nuo Zaporožės priešas puolė su stipriomis kovos lėktuvų remiamomis pėstininkų ir šarvuočių pajėgomis. Sovietams kai kuriose vietose pasiekus vietinio pobūdžio įsiveržimų, šie buvo užsklęsti. Sėkmingai vyko smarkūs savi priešpuoliai. Per šias kovas viena šarvuočių divizija, prasiveržusi į sovietų parengties pozicijų sritį, sunaikino 11 šarvuočių ir 62 pabūklus. Tebevyksta sunkios kovos.

Rugsėjo 28 d. buvo paskelbta, kad Kubanės prietiltyje atremta daugelis sovietų vietinio pobūdžio puolimų. Planingai sunaikintas ir evakuotas Temriuko miestas.

Ties viduriniuoju Dniepru sovietai vėl nesėkmingai puolė vokiečių prietilčius.

Viduriniame fronto ruože stiprus priešo spaudimas nemažėja. Murmano fronte atremti keli priešo puolimai.

Lengvieji vokiečių kariniai laivai Juodojoje jūroje prieš Tamano pakraščius paskandino vieną sovietų kanonierę ir šalia Anapos uosto stovinčius keletą papildomų laivų bendros 210 brt. talpos.

Rugsėjo 29 d. skelbiama, kad Kubanės prietiltyje stiprūs sovietų žvalgybinių dalinių prasiveržimai buvo nesėkmingi.

Zaporožės kovų srityje mūsų daliniai ir vakar dalyvavo sunkiose, tačiau sėkmingose gynimosi kovose. Priešpuoliais vėl atgautos laikinai prarastos sritys. Nuėjo niekais nauji priešo mėginimai laimėti teritorijos kai kuriose vidurinio Dniepro vietose jo vakariniame krante.

Viduriniame fronto ruože, nepaisant oro pablogėjimo sovietai puolė toliau. Atkakliai priešinantis mūsų daliniams ir energingais priešpuoliais priešo puolimai sustabdyti. Paskiri įsiveržimai užsklęsti.

Nuo rugsėjo 26 iki 28 d. Rytų fronte sunaikinti 209 sovietų šarvuočiai ir 155 lėktuvai. Vokiečių priešlėktuvinė artilerija iš 6 sovietų bombonešių, mėginusių pulti Rumunų uostą Constanzą numušė 4.

Rugsėjo 24 d. skelbiama, kad britų bombonešių junginiai pereitą naktį iš naujo vykdė teroristinius Manheimo, Ludwigshafeno, Darmstadto ir Aacheno puolimus. Gyventojams padaryta nuostolių ir iš dalies stambios žalos. Ligi šiol įregistruoti 33 numušti lėk

Vokiečių povandeniniai laivai po ištisas savaites trukusios pertraukos netikėtai užpuolė priešo vilkstinių susisiekimą šiauriniame Atlante. Vienai povandeninių laivų kovinei grupei pavyko pagauti į Ameriką plaukiančią laivų vilkstinę, kuri buvo nepaprastai smarkiai apsaugota. Todėl pirmiausia teko pulti vilkstinę saugojusius nepaprastai gausius lydimuosius naikintojus. Čia mūsų povandeniniai laivai pasiekė kartinį laimėjimą. Per ištisas dienas trukusias nepaprastai kietas ir smarkias kautynes paskandinta 12 priešo naikintojų, o kiti trys torpeduoti,— juos taip pat reikia spėti būsiant nuskendusius. Tirštas rūkas kliudo toliau tęsti operacijas. Tačiau, nepaisant to, iš vilkstinės paskandinti dar devyni laivai 46.500 brt talpos ir kiti du torpeduoti.

Rugsėjo 22 dieną britų paties mažojo tipo povandeniniai laivai mėgino įsiskverbti į norvegų škerų vandenis, bet per tą mėginimą buvo su laiku sučiupti ir sunaikinti, dar nespėję ko nors laimėti. Įgulos dalis pateko į nelaisvę.

Anglų - amerikiečių aviacijos junginiai vakar dieną per puolimus okupuotųjų Vakarų sričių pajūrio erdvėje, per kuriuos ypač smarkiai nukentėjo Nanto miestas, neteko 15 lėktuvų.

Rugsėjo 25 d. skelbiama, kad Pietinės Italijos fronte vyko gyvi kovos veiksmai. Britų kariuomenės puolimai Salerno ruože po kietų kovų buvo atremti.

Smingamieji lėktuvai Viduržemio jūros srityje nuskandino vieną didelį priešo torpedinį laivą, o į du prekinius laivus buvo naikinamu būdu pataikyta.

Karo aviacija Viduržemio jūros srityje numušė šešis priešo lėktuvus. Buvo pataikyta naikinamu būdu į vieną 3.000 tonų prekinį laivą.

Naktį į rugsėjo 25 d. vokiečių greitlaiviai prie Anglijos kranto puolė britų sargybinius laivus, kurių vienas buvo nuskandintas. Į sunkią padėtį patekusioms savo sargybinėms pajėgoms padėti į kovą įsikišo britų greitlaiviai. Su vienu iš jų, staiga pablogėjus matomumui, susidūrė vienas vokiečių greitlaivis. Britų greitlaivis tuoj paskendo. Vokiečių greitlaivis buvo sunkiai sužalotas. Jį nuskandino sava įgula.

Išvaduotas Dučė išeina iš kalėjimo.
PK. — nuotr. Karo koresp. v. Kaiser (Wb).

Rugsėjo 26 d. skelbiama, kad britų ,torpediniai lėktuvai į pietvakarius nuo Helderio puolė vokiečių lydimąją vilkstinę. Šeši priešo lėktuvai buvo numušti.

Rugsėjo 27 d. skelbiama, kad Pietų Italijos fronte, kalnuose į šiaurės vakarus ir į šiaurės rytus nuo Salerno priešas įvykdė daug vietinio pobūdžio puolimų, nuėjusių niekais ir jam patyrus nuostolių. Rytiniame ruože mūsų kovų grupės sunaikinusios susisiekimo įrengimus priešo nepastebėtos pasitraukė į mūsų pozicijas.

Kovos ir smingamieji lėktuvai Egėjaus jūroje sunkiai sužalojo du naikintojus, paskandino vieną prekinį laivą ir padegė antrą didelį krovinių laivą.

Rugsėjo 28 d. buvo paskelbta, kad Pietų Italijoje anglų - amerikiečių spaudimas, jiems išlaipinus naujas pajėgas, esmėje padidėjo. Salerno srityje atrėmus visus puolimus, mūsų daliniai Foggia srityje planingai atsipalaidavo nuo priešo ir pasitraukė į paruoštas kalnų pozicijas. Foggia evakuota sunaikinus visus svarbius kariniu požiūriu objektus.

Vokiečių naikintuvai, priešlėktuvinė aviacijos artilerija ir karo laivyno sargybiniai laivai virš Reicho ir vakarų sričių numušė 56 daugiausia keturių motorų bombonešius.

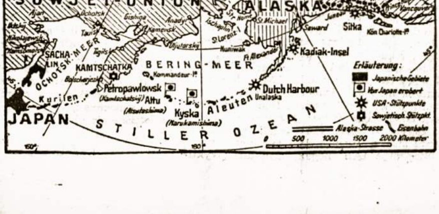

Kovų erdvė Ramiojo vandenyno šiaurėje.
(Wb)

STEIGIAMI VIETINĖS SAVISAUGOS BŪRIAI

Pirmasis Generalinis Tarėjas ir Generalinis Tarėjas Vidaus Reikalams gen. P. Kubiliūnas, susitaręs su p. Generalkomisaru Dr. von Renteln ir ϟϟ- und Polizeifürer Litauen ϟϟ Brigadeführer und Generalmajor der Polizei Harm, š. m. rugsėjo 16 d. visų apskričių viršininkams išsiuntinėjo Vietinės Savisaugos Būrių taisykles vykdyti.

Vietinės Savisaugos Būrių taisyklių pirmajame punkte sakoma, kad gyventojų turtui ir gyvybei saugoti, o taip pat kovoti su bolševikinio elemento banditizmu valsčiuose sudaromi vietiniai savisaugos būriai. Tie vietiniai savisaugos būriai yra apskrities viršininko žinioje. Juos organizuoti pavesta apskričių viršininkams, ir apskričių viršininkai Vidaus Reikalų Generalinio Tarėjo yra įpareigoti jų organizavimą pradėti tuojau ir padaryti visa, kad savisaugos būriai būtų suorganizuoti ir pradėtų veikti nė vėliau, kaip š. m. spalio 1

SS REICHSFIURERIS HIMMLERIS RYTŲ KRAŠTE

ON. RYGA. ϟϟ Reichsfiureris ir vokiečių policijos šefas Reicho vidaus reikalų ministeris Heinrichas Himmleris rugsėjo 23 dieną atvyko į Rygą. Jo pasveikinti, be kitų, atvyko vokiečių kariuomenės vyriausiasis vadas Rytų Krašte ir latvių ϟϟ savanorių legiono vadas. Riterių rūmuose įvyko kelias valandas trukęs pasikalbėjimas, kuriame dalyvavo Reicho komisaras Rytų Kraštui gauleiteris Lohse ir Latvijos bei Lietuvos generaliniai komisarai. ϟϟ Reichsfiureris pasidžiaugė lig šiol pasiektaisiais darbais ir visiems dalyviams pareiškė už juos savo padėką. Galiausiai Reichsfiureris išvyko į Talin

Griežtas šveicarų nusistatymas prieš komunistus

BERNAS. Šveicarijos nacionalinė taryba atmetė peticiją dėl amnestavimo suimtųjų komunistų ir atšaukimo atitinkamų komunistų partijos ir komunistinių laikraščių leidimo uždraudimų. Debatų metu teisingumo ir policijos departamento viršininkas pareiškė: „Šiandien dar labiau, negu bet kada reikia pas mus užkirsti kelią bet kokiai komunistinei veiklai. Šiandien mes jau turime įrodymų, kad kominterno aparatas veikia toliau“.

Generalinis Komisaras Kubė krito bolševikų atentato auka

ON, MINSKAS. Naktį į rugsėjo 22 dieną Gudijos generalinis komisaras gauleiteris Wilhelmas Kubė Minske krito bolševikų atentato auka. Tą atentatą parengė ir įvykdė bolševikiniai agentai, pavedami Maskvos.

Gauleiteris Kubė kaip tautinis ir nacionalsocialistinis kovotojas ištisus dešimtmečius išbuvo politinėse vadovaujamose vietose. Kaip Prūsijos landtago NSDAP frakcijos vadas ir Kurmako gauleiteris jis savo baimės nežinančių laikymusi ir savo energingu darbu susidarė vardą, kuris buvo žinomas toli už jo veikimo apygardos sričių. Naujas uždavinys, kuris Kubei buvo pavestas po civilinės administracijos įsteigimo 1941 metais kaip Gudijos generalinio komisaro, jam vėl suteikė galimumą lemiamoje vietoje ryžtingai dirbti Reicho labui. Tas ryžtingumas ir tikslo įsisąmoninimas, kuriuo jis tvarkė bolševizmo nuniokotoje Gudijoje chaotines sąlygas, jau šiandien įgijo simbolinę reikšmę visam Rytų vadovaujančiam korpui. Kaip Gudijos generalinis komisaras, gauleiteris Kubė savo darbu vėl didele dalim pašalino ar sušvelnino tą didelę žalą, kurią bolševizmas tame krašte, kaip retai kuriame kitame Rytuose, buvo padaręs, ir ypač giliai suprato gudų tautos tautinius reikalus, už ką gyventojų buvo gerbiamas ir jie jam jautė dėkingumą. Tačiau kaip tik dėl tokio pozityvaus supratimo gudų reikalų Maskva jo visa jėga neapkentė. Jau prieš kurį laiką prieš jį buvo rengiamas pasikėsinimas Minsko teatre, tačiau jis tada laimingu būdu nepasisekė. Dabar vienam bailiam Stalino kenkėjui pavyko pasališku būdu baigti kovingą Wilhelmo Kubės gyvenimą. Vokiečių Rytų vadovaujantis korpas nužudytojo generalinio komisaro palikimą vykdys toliau tvirta ranka.

—.—

ON, KAUNAS. Šiomis dienomis Kauno apylinkėse buvo prisaikintas naujai iš sovietų karo belaisvių sudarytas savanorių turkmėnų dalinys, kuris stos į kovą su bolševikais. Prisaikdinimo iškilmėse dalyvavo Lietuvos saugumo srities komendantas generolas majoras Justas. Turkmėnai yra musulmonų tikybos ir priesaikos apeigas atliko muftis.

ON, LIEPOJA. Latvių ϟϟ legiono kariai ėmėsi puošti per Liepojos išvadavimą nuo bolševikų žuvusiųjų vokiečių karių kapus. Čia kasdien dirba 15 — 20 kareivių, kuriems nurodymų duoda sodininkas.

TRUMPA 29-jo Šaulių Teritorinio Korpo lietuviškųjų dalių iš raudonosios ar.mijos atsipalaidavimo APŽVALGA

I

LIETUVIŲ KARIŲ TRAGEDIJA RAUDONOJOJ ARMIJOJ

Baisus likimas ištiko lietuvių tautą, o ypač jos patriotinę šviesuomenę (nekalbant jau apie atskirus asmenis), anais raudonojo režimo metais. Tačiau sunku ir nusakyti, kokią tragediją per tuos metus išgyveno lietuvis karys, skaudžiausio moralinio ir fizinio bolševikinio teroro akivaizdoje.

Dvidešimt dvejus nepriklausomo gyvenimo metus auklėtas patriotinėje pirmųjų nepriklausomybės kovų savanorių dvasioje ir gyvenęs lietuviškomis karinėmis tradicijomis, lietuvis karys buvo smurtu verčiamas viso to išsižadėti per vieną dieną. Senieji Lietuvos kunigaikščiai, vėlesnieji atgijimo pranašai, lietuvybės kovotojai ir nepriklausomybės kovų prieš bolševizmą savanoriai buvo visokiais būdais niekinami ir dergiami kaipo „plačiųjų liaudies masių" išdavikai. O tos „masės" buvo ne kas kita, kaip visa Lietuvos žydija, lietuviškieji burliokai ir vienas kitas išgama, dažniausiai iš „pažangiosios" inteligentijos tarpo. Visi švenčiausieji Lietuvos kario idealai buvo šlykščiai sutrypti žydiškojo komunizmo purve. Raudonieji komisarai, sovietiškieji politrukai ir nususę kuopų žydai buvo visagaliai viešpačiai visose vadinamojo teritorinio korpo dalyse. Nuolatinės dalinių politrukų intrygos prieš lietuvius karininkus ir jų autoriteto griovimas kareivių akyse išsiplėtė į tokią moralinio teroro būklę, jog kartais būdavo net nuostabu, kaip išlaikydavo kareivių ir karininkų nervai. Iš vienos pusės patys politrukai atkakliai griaudavo paskučiausius bent kokius karinės tvarkos ir drausmės pagrindus, o iš antros — dalių komisarai kasdien ištisomis valandomis šaukdavo apie vadų autoriteto pakėlimą, apie „geležinės" drausmės įvedimo reikalą, apie peršvelnų elgimąsi su „raudonarmiečiais". Visa tai būdavo taikoma ir grasinama, dažniausiai teismu, lietuviams karininkams ir puskarininkiams, nesugebantiems pakelti savo žmonių „tarybinį susipratimą" ir „kažkodėl" be jokio noro einantiems savo pareigas... Ir už politinį dalinių parengimą atsakingumas, be abejo, krisdavo jų vadams.

Sąmoninga lietuviškoji kareivių masė, kuri pradžioje buvo apipilta , visokių laisvių ir gerbūvių pažadais, tuojau pajuto teroristinį raudonosios armijos drausmės spaudimą. Beatodairiškas žmonių uždarymas kareivinėse, drakoniškos kelerių kalėjimo metų bausmės už valandinius pavėlavimus, neribotas NKVD siautėjimas, niekuo nedėtų karių suiminėjimas, o taip pat žymiai pablogintas maistas ir be poilsio dalinių grūdimas dienomis ir naktimis į beprasmiškai . varginančius lauko pratimus, neišskiriant nė šalčiausių 1940/41 metų žiemos laikotarpių, — visų laipsnių karius tiek iškankino ir įtempė nervus, jog atrodė, kad pastarieji neišlaikys ir prasiverš į pražūtingą beprasmį pasipriešinimą.

Tiesa, tokių pasipriešinimo pavyzdžių buvo ir žymiai anksčiau, vad. liaudies kariuomenę performavus į teritorinį raudonosios armijos šaulių korpą (pav. 615 korpo artilerijos pulke, Vilniuje, 1940 m. spalio mėn. pabaigoje), kada buvo griežtai įsakyta visus Lietuvos kariuomenės uniformos ženklus pakeisti sovietiniais, o vietoje Lietuvos Vyties įsisegti penkiakampę Stalino žvaigždę... Tačiau ir tada šių patriotinių jausmų prasiveržimų pražūtingumas buvo toks aiškus, kad patys kariai tramdė savuosius, patardami nesiduoti raudoniesiems sunaikinti dalimis, o kiek galint kentėti ir laukti visiems drauge. Iš tikrųjų, už kiekvieną mažiausią pasipriešinimą ar įtarimą NKVD suimdavo dešimtis dažniausiai niekuo nekaltų karių, ir jie dingdavo be žinios. Iki šiol pavykę suregistruoti tiktai nežymios suimtųjų dalies likimo pėdsakus, bet ir tai sudaro 130 karių. Vieni jų sušaudyti prieš karą, kiti išvežti į darbo stovyklas Rusijos gilumon.

Politinėje pasaulio padangėje buriantis vis tamsesniems didžiulės visuotinio karo audros debesims, kiekvienam lietuviui kariui buvo aišku, kad beliko vienintelė prasmė — vieningai spirtis prieš visas politrukų ir žydų komunistų provakacijas, laikytis drausmės ir tvarkos savo pačių labui, kad būtų išvengta sunkių bausmių, ir kantriai sukandus dantis laukti.

Bet kurie karininkų ir puskarininkių mėginimai išeiti iš karo tarnybos, nežiūrint jų pagrindo, prašytojams tiktai užtraukė pavojingą „nemalonę". Beveik visi, pakartotinai prašiusieji paleidžiami iš korpo, vėliau buvo suimti ir išvežti drauge su kitais nelaimingaisiais. Raudoniesiems okupantams buvo „nesuprantama", kaip galima nenorėti tarnauti tokioje „garbingoje" armijoje. O jeigu vieną kitą „nepatikimą" karį iš korpo ir paleisdavo, tai tik tam, kad po keletos dienų NKVD sekliai jį suimtų ir padėtų nežinomam likimui.

Į tokį moralinio ir fizinio teroro klaną likimo nublokšti, lietuviai kariai kantriai ir glaudžiai, be žodžių, spietėsi aplink savo karininkus, tikėdamiesi ir laukdami išganingojo išslaisvinimo momento. Kiekveno buvo slapčiausia svajonė: valandai išmušus savo ginklą atsukti prieš raudonuosius okupantus, prieš žydiškąjį bolševizmą.

Besibaigiant 1941 metų pavasariui, kada 29-jo šaulių teritorinio korpo divizijos gegužės mėn. pabaigoje buvo išsiųstos į vasaros poligonus, lietuvių karių būklė pasiekė dramatiškiausio laipsnio. Jau pats korpo dalių kraustymosi pobūdis aiškiai rodė, kad grįžti į savo nuolatines stovėjimo vietas daugiau nebeteks. Neplaningai chaotiškai buvo vežamos visos reikalingos ir nereikalingos mokymo priemonės, visi raudonųjų kampelių griozdai. Buvo ardomi ir gabenami įvairūs stacionariniai pulkų įrengimai. Patys kariai į vasaros stovyklas išžygiavo be nuotaikos, persunkti gilaus rūpesčio, savo likimo nežinios kankinami. Stovyklavimui korpas išblaškomas divizijomis, į Varėnos ir Pabradės (Pažeimenės) poligonus.

Sunkus vergų darbas užgriuvo korpo dalių žmones jau nuo pat pirmųjų stovyklavimo dienų. Netvarkinga palapinių ir kitų įrengimų statyba, nuolatiniai „perplanavimai", o taip pat reikalingiausių įrankių ir paprasčiausios medžiagos stoka beprasmiškai vargino blogai maitinamus karius. Dažnai reikėjo dirbti ir naktimis. Sekmadienius ar poilsio dienas teko pamiršti. Didžiausias dėmesys buvo kreipiamas į „Lenino kampelių" ir „raudonųjų klubų" statybą. Kartais ištisi daliniai turėjo gyventi ir ilsėtis po atviru dangumi, kentėdami žvarbaus pavasario oro atmainas. Tačiau kantrūs ir kieti mūsų vyrai vargo toliau, slapčiomis tikėdamiesi didžiųjų permainų.

Birželio mėn. pradžioje sunkus smūgis paliečia visą korpą. Staiga pašalinami iš pareigų visi aukštesnieji karininkai lietuviai: divizijų, pulkų, atskirų specialių dalių vadai, štabų ir tarnybų viršininkai. Jie buvo nedelsiant „išsiųsti į kursus" Rusijos gilumon. Kai kurie suimami, dar jiems neišvykus iš Lietuvos. Rusiškoji pulkų vadovybė griebėsi naikinti dar užsilikusį korpo lietuviškumą visu smarkumu. Pulkų įsakymai, komandos ir raportai turėjo būti rašomi ir vykdomi tiktai rusiškai. Netekus savo vadų, rusų kalbos nemokantiems kariams lietuviams šis pakeitimas buvo sunkus, slegiąs smūgis, žadąs dar tragiškesnę būklę.

Palapinių ir įvairių sandėlių statybos darbai buvo verčiami tęsti forsuotu tempu. Tik jau ne sau, bet sovietiškiems atsarginiams, kuriais pulkai turėjo pasipildyti apie birželio 25 d. Be to, jau birželio mėn. pirmoje pusėje į lietuviškuosius korpo dalinius buvo primaišyta iki 30% sovietų kareivių. Teritorinio korpo vardas buvo palikęs tik popieriuje. Žmonės ir gyvuliai buvo užguiti ir nuvaryti iki kraštutiniausių ribų. Taktiniai pratimai ir apskritai mokymas buvo paskutinėje vietoje. Svarbiausia buvo — žemės kasimo darbai, netvarkingas artimiausio miško naikinimas ir visokių sandėlių kapitalinė statyba. Kuopų karininkams ir kareiviams lietuviams buvo nuolatos grasinama, kad jeigu palapinių ir sandėlių statyba nustatytu laiku nebūsianti baigta, tai jie būsią išvesti iš savo palapinių, o ten būsią apgyvendinti laukiamieji sovietų atsarginiai. Kiekviename žingsnyje nepasitikėjimas ir sekimas. Politrukai ir visi žydai su burliokiškaisiais bernais pradeda siausti nesitverdami savo kailyje.

VYTAUTAS EIDUKAITIS

Fremtinės sapnas

Tu sapnavai, kad naktį vėlią
Šaly gimtojoje buvai.
Medum kvepėjo pievos. Smėlis...!
Ir žalios rūtos. Ir javai...

Klevai ir vyšnios jau miegojo.
Bet namuose visus radai:
Pirkelę. Klėtį. Žalią gojų...
Ir mamą vystančiais veidais...

Ilgai žiūrėjai tu sunykus
Į plaukus baltus, kaip mėnuo.
O ji ramino tave tykiai
Žodžiu laimingu ir senu:

Tu mano laime, mano paukšte...
Tu mano džiaugsmui parskridai!...
Kaktoj nušvito tankios raukšlės.
Nušvito akys. Ir veidai...

Linksma sėdėjai užu stalo,
Šviesi, kaip pilnatis lauke.

- - - - - - - - - - - - - - - -

Bet vėl garsai. Skambus signalas!
Tu vėk pašoki vargą kęst!.....

Birželio 14 d. vakare ir naktį į 15-ją antras dar tragiškesnis smūgis kertamas visaip terorizuojamiems mūsų kariams. Tą vakarą ir naktį klastingai iš-liojama iš stovyklų, neva naktinės rekognoskuotės „pratiman", didelė lietuvių karininkų dalis. Jie sunkvežimiais į vežami į artimiausius miškus, kur buvo žiauriausiu būdu nuginkluoti, apiplėšti ir uždaryti į užkaltus vagonus. Tuo būdu, per vieną naktį korpe buvo likviduota per 30% visų laipsnių lietuvių karininkų: batalionų, kuopų ir būrių vadų. Apie jų likimą nieko tikresnio nėra žinoma ir iki šios dienos. Papildomas suiminėjimas vyko toliau. Atskiri karininkai stačiai išnykdavo nejučiomis net ir dienos metu. Iššaukdavo kur nors į štabą ar pas pulko komisarą, ir tas jau negrįždavo. Suiminėjimas ir išvežimas tuo pačiu metu vyko ir nuolatinėse dalių stovėjimo vietose, Vilniuje ir kitur, kur tik buvo pasilikusių lietuvių karininkų. Pagal šį pirmąjį išvežimo „užplanavimą" taip pat buvo suimta kelios dešimtys liktinių puskarininkių ir net eilinių kareivių ar civilinių tarnautojų. Šie žiaurūs įvykiai korpo vasaros stovyklose taip pat sutapo su žvėriškuoju masiniu Lietuvos gyventojų išvežimu. Neskaitant anksčiau tarnavusių išvežtųjų lietuvių karininkų, vien tik iš 29-jo korpo sudėties, iki šiol surinktomis žiniomis, išvežta ir „išsiųsta į kursus" 335 kariai, kurių per 90% vien karininkai

Tuo metu, kada visose didesnėse Lietuvos geležinkelių stotyse buvo išleidžiami ilgi prigrūstų žmonių traukiniai į baisią rytojaus nežinią, korpo kariai lietuviai išgyveno klaikiausias dienas, kokias kada nors karo istorijoje kariui teko išgyventi. Sovietiškųjų vadų ir politrukų visaip terorizuojami, netekę daugiau trečdalio savųjų karininkų, galutinai prislėgti ir įtūžę, jie laukė kažko paskutinio ir pačio baisiausio. Likusieji karininkai ir liktiniai puskarininkiai politrukų ir jų padėjėjų neišleidžiami iš akių. Sekami visi pasikalbėjimai, visi veiksmai. Griežčiausiai uždrausta išvykti iš stovyklų rajono. Nepasitikėjimas lietuviais kareiviais rodomas gan atvirai, į visas svarbesnes sargybas skiriant sovietiškuosius kuopų raudonarmiečius. Iš lietuvių atimami visi šaudmenys. Ginklai užrakinami sandėliuose. Apie palapines nuolatos slankioja žydai ir kiti politrukų, komisarų šnipai. Nakčiai stovyklos apstatomos sovietiškųjų brigadų tankais. Visi užkampiai knibžda iki dantų apsiginklavusiais enkavedistais.

Tuojau po karininkų išvežimų, į visus pulkus pradeda plūsti sovietiškieji leitenantai, atvykstą stačiai iš karo mokyklų. Tragiškoje būklėje likusieji lietuviai karininkai laukia savo eilės. Atmosfera pradeda įsitempti stačiai dienomis ir valandomis. Nors išsigelbėjimo viltys lietuviams mažėja, tačiau visi kažkaip gaivališkai nujaučia, kad taip ilgiau pasilikti negali, kad turi įvykti kažkas nepaprasto, turi sprogti...

Drauge su paskutinėmis dienomis artėja visų likusiųjų karininkų ir puskarininkių išvežimas, sovietiškųjų atsarginių antplūdis ir lietuviškosios kareivių masės galutinis išblaškymas po raudonosios armijos korpus. Laimei tos siaubingosios mūsų kariams dienos ir naktys buvo gan trumpos. Birželio 22-sios rytą vienintelė mūsų karių, tų uniformuotų, sunaikinimui skirtų vergų, išsigelbėjimo viltis suspindėjo visu ryškumu.

II

KARAS. LIETUVIŲ ATSIPALAIDAVIMAS IŠ RAUDONOSIOS ARMIJOS EILIŲ

Prasidėjęs Vokietijos — Sovietų Sąjungos karas lietuvių tautą užklupo raudonųjų skaudžiai nuniokotą ir praretintą, tačiau nemažiau karingą ir įtūžusią prieš Stalino budelių armiją. Tuo tarpu graudūs buvusios Lietuvos kariuomenės likučiai, išblaškyti 29-jo korpo pulkuose ir vasaros stovyklose apstatyti raudonosios armijos tankais, netekę savo vyresniųjų vadų ir daugiau trečdalio geriausių karininkų, be šaudmenų ir be ryšio su kaimynais, paskiausiųjų dienų teroro prislėgti ir demoralizuoti, — sunkiausiomis sąlygomis šoko gelbėtis iš raudonojo teroro armijos nagų ir kiek galėdami atsiskaityti su kruvinaisiais okupantais. Tai nebuvo koks nors kerštas, kuris lietuviui visuomet yra svetimas, o tiktai kukliausias atsiskaitymas su bolševikine Azijos žvėrimi, už šimtus išvežtųjų vadų ir draugų, už tūkstančius senųjų tėvų, brolių ir niekuo nekaltų mažų vaikų...

Nuo Varėnos iki Vilniaus, nuo Vilniaus iki Pabradės ir Švenčionėlių, vienur anksčiau, kitur vėliau, supoškėjo šūviai, nelygioje dvikovėje kryžiavosi durtuvai, prabilo automatai. Karininkai ir kareiviai, daliniais, grupelėmis ir pavieniui, kur kaip įstengdami pašalinti komisaro ar enkavedisto į nugarą įremtą ginklą, šoko gelbėtis iš sunaikinimo siaubo, burtis į dalinius ir grįžti į savo nuolatines pulkų buveines; o taip pat kautis su mažesnėmis sovietų masėmis, padėti puolantiems vokiečiams ar jungtis su krašto partizanais ir švinu palydėti sumišusius galvotrukčiais bėgančius raudonuosius, gelbstint nuo sunaikinimo miestus, tiltus, pastatus ir įvairų visuomenės turtą bei gyventojų gyvybę nuo sovietinių barbarų, nuo paskui juos bėgančių žydų ir kitokių sužvėrėjusių padugnių.

Sunkoka dar šiandien ir aprėpti visą tą lietuviškųjų dalinių atsipalaidavimo ir galbėjimosi epopėją, kuri gaivališkai, be didesnio plano, be bendros vadovybės prasidėjo jau antrąją karo dieną. Tai kruopštus ir sunkus darbas, kuris teks visiems šių įvykių dalyviams ir ateities karo istoriko plunksnai. Nebent tiktai labai paviršutiniškai ir trumpai, kiek turima medžiaga ir karo sąlygos leidžia, žvilgterėkime į mūsų dalinių veiksmus ir žygius anomis istorinėmis dienomis.

(B. d.)

Kpt. Urbonas

Ginklų dvikova naktį

Tuo metu, kai fronte siaučia viską naikinančios kautynės, vasaros kaitra pribrendino užfrontės žemės derlių. Rugių varpos, vis sunkesnės, brestančių grūdų naštos lenkiamos, kasdien sviro žemiau. Ir Rusijos naujasis ūkininkas, išvaduotas iš kolchozo vergovės, su džiaugsminga šypsena žiūrėjo į gelstančius javų laukus ir laukė derliaus, kuris tik jam tepriklausys, laukė tikėdamasis, kad naujojo derliaus užteks jam ir jo šeimai per visą ilgosios žiemos metą.

Ir išėjo moters laukuosna piūčiai. Aštriai išgaląsti piautuvai linksmai suskambėjo pageltusių rugių laukuos. Čia taip jau priprasta, kad rugius ir javus daugiausia piauna moterys piautuvais, o vyrai riša pėdus arba visai prie to darbo neprisideda. Ir kai pradėjo dirvose rikiuotis gubos, siaučiančios banditų grupės ėmė užpuldinėti laukuose dirbančius ūkininkus, grasindami sušaudysią kiekvieną, kas išdrįs valyti nuo laukų derlių. Tai vienur, tai kitur buvo padegami laukuose rugiai.

Tokiomis aplinkybėmis mūsų dalinys gavo naują uždavinį — derliaus nuėmimo apsaugą. Išskirstyti mažesnėmis grupėmis, mūsų vyrai sudarė įgulas kaimuose saugoti valstybinių ūkių ir privačių ūkininkų laukų derlių.

Mūsų būriui buvo įsakyta įsikurti J. kaime. Už kelių kilometrų apsigyveno kitas mūsų dalinys. Būstas, kuriame įsikūrėme gyventi, beveik visiškai apsuptas krūmų ir miško, dėl to naktimis sargyboje reikėjo būti ypatingai budriems ir atsargiems. Aplinkui ošiantis miškas teikė priešui galimumų prislinkti arčiau mūsų sargybų. Išsikasėme apkasus. Naktimis juose stovėjo parengti kulkosvaidžiai ir budėjo budrūs sargybiniai. Laikas slinko, ir laukuose derliaus nuėmimo darbai skubiai stūmėsi priekin. Dienos ir naktys praeidavo ramiai ir atrodė, kad čia išgyvensime be ypatingesnių nuotykių.

Vieną vakarą gyventojai pranešė, kad miške, netoli kelio į O., yra susitelkusi didelė banditų grupė. Buvo galima tikėtis užpuolimo. Būrio vadas pasiuntė pranešimą artimiausiai mūsų įgulai, prašydamas būti pasiruošus ir reikiant ateiti pagalbon.

Sutemo naktis ir atrodė, kad viskas buvo, kaip ir kiekvieną ramią naktį. Tačiau šią naktį sargybiniai dar budriau budėjo, stengdamiesi žvilgsniais pagręžti tamsą ir pastebėti pamiškėse, kad ir mažiausią įtartiną judėjimą. Patalpose vyrai ilsėjosi visiškai pasirengę kautynėms. Artėjo vidurnaktis ir darėsi vis tamsiau. Tačiau ir tamsoje atidus vakarinės rajono pusės sargybinio žvilgsnis pastebėjo įtartinus šešėlius, patylom ir atsargiai šliaužiančius artyn. Sargybinis metė į šešėlius granatą ir paleido į juos seriją iš kulkosvaidžių. Sukeltas triukšmas tuojau pat sukėlė visus ant kojų.

Tuo pat momentu šiaurinėje pusėje suskambėjo būstinės langai ir pradėjo birti sienų tinkas. Banditai, nors ir matydami esą pastebėti, matyt, nutarė pradėti puolimą ir iš artimos šiaurinės pamiškės atidengė ugnį į mūsų būstinę. Vyrai išsipylė į numatytas pavojaus atveju vietas ir sustiprino jau atidengtą mūsų šiaurinio posto kulkosvaidžio ugnį. Vakariniame rajono krašte išsidėsčiusio skyriaus kulkosvaidis pradėjo dvikovą su priešo kulkosvaidžiu, šaudančiu iš vakarų pusėj esančio miškelio kampo. Pasijutome apsupti. Dabar tik šalto kraujo ir orientacijos. Tik nepamesti lygsvaros. Kas bus — tas, tik kietai laikytis savo vietose. Naktį perskrodžia apšvietimui iššautos raketos, bet nieko negalime „pastebėti — priešas gerai užsimaskavęs pamiškėse. Kai raketa nukrinta, tamsoje matome tik veikiančių priešo ginklų ugnelių žybčiojimą. Mūsų ginklai irgi atkakliai dirba, nukreipę vamzdžius į stambesniuosius priešo ugnies lizdus.

Staiga sugenda šiaurinis mūsų kulkosvaidis. Būrio vadas įsako kulkosvaidininkui trauktis. Kol jo vieton pastatomas kitas kulkosvaidis, mūsų pasitraukusio kulkosvaidžio pozicijoje jau šaudo į mus priešo kulkosvaidis. Prakeikimas! Kelios granatos nuskrenda priešo kulkosvaidžio link. Sprogimai, ir priešo kulkosvaidis nutyla. Vėl mūsų kulkosvaidis pirmauja šiaurinėje pusėje. Vakarų pusėje priešo kulkosvaidis nuslopinamas minosvaidžio ugnimi. Ugnis trupučiį nutyla. Veikia tik šautuvai. Mes pasiliekame savo vietose ir laukiame naujos ugnies bangos.

Vėl pradeda kalenti priešo kulkosvaidžiai. Stipriausia ugnis iš šiaurės vakarų. Aiškiai išskiriame keturis šaudančius kulkosvaidžius ir keliolika automatinių pistoletų. Šautuvų ugnis taip pat stipri. Išėjęs iš rikiuotės mūsų kulkosvaidis greit sutaisomas ir pastatomas pozicijon. Dabar priešas šaudo trumpomis serijomis ir dažnai keičia pozicijas. Mūsų kulkosvaidžiai atsako į kiekvieną priešo kulkosvaidžio ugnies sužybsėjimą.

Šviečiamos priešo kulkos padega netoliese stovinčią ūkininko daržinę. Raudona liepsna verčiasi aukštyn ir kleikiai nušviečia šūviais aidinčią naktį. Raudonoje gaisro šviesoje galim geriau įžiūrėti apylinkę ir nebereikia leisti raketų. Esame taip užimti kautynėmis, kad neįmanomas joks gesinimas; priešo ugnies stiprumas neleidžia išlįsti iš apkasų. Lėtai slenka minutės. Kaunamės — ir aplink nieko daugiau nesigirdi, tik audringas šūvių triukšmas ir gaisro treškėjimas. Ir rodos, kad užvirusiam pragarui nebebus galo. Ginklų dvikova tęsiasi valandą, pusantros, dvi... Šviečiamos kulkos skrenda į mus, kaip auksiniai degą siūlai, švilpia pro ausis nematomos plieno bitės ir kerta žemėn tai prieš mūsų apkasus, tai kažkur užpakaly. Iš priešo manevrų suprantame, kad jis nori mus nuvarginti, nori, taip sakant, išvilioti iš mūsų visus šovinius ir tik tada pulti į artimas kautynes. Pradedame taupyti šovinius ir pasiruošiame granatas.

Šviečiamos kulkos padega ir mūsų būstinės stogą. Matome, kaip ugnis plečiasi ir palengva apima vis didesnį stogo plotą. Reikia ką nors daryti, bet priešo ugnis prikala mus apkasuose. Kas bus, kai liepsna apims namą? Apkasai netoli nuo būstinės. Įsiliepsnojus namui, neištversime karščio ir būsime išrūkyti iš savo apkasų. O kas tada?...

Staiga kaimyninės mūsų įgulos kryptyje pamatome raketas. Matyt, mūsiškiai, pamatę gaisrą ir girdėdami ilgai besitęsiantį šaudymą, išėjo mums pagalbon. Raketos artėja. Jos pasako mums: — Mes čia! — Pagalba artinasi! Tur būt, niekas niekada taip nesidžiaugia ir taip neišsidrąsina, kaip karys, pajutęs artėjančią pagalbą. Kaip naujai atgiję, dar smarkesne ugnimi ėmėm vaišinti priešą. Bet priešas, matyt, irgi pastebėjo mums artėjančią pagalbą. Jo ugnis šiaurėje ir vakaruos sulėtėja, paskui dar staigi ir trumpa ugnis iš pietų, ir viskas nutyla. Pagalba atėjo laiku — po tris valandas trukusių kautynių. Apsidžiaugėme, kad ši ilga ugnies dvikova mums buvo laiminga: mūsų pusėje nei vieno nukauto, nei vieno sužeisto. Tuojau puolėme gesinti dar nevisiškai išsiplėtusį gaisrą, ir tai mums puikiai pavyko. Kol viską susitvarkėme, danguje užsidegė aušra. Ji mums tokia miela po velniškos nakties.

Kitą dieną gyventojai pranešė, kad banditai miške prie O. kaimo laidoję savo nukautuosius ir žadėję lietuviams atkeršyti.

Dar kelios dienos praėjo. Laukų derlius sėkmingai buvo nuimtas ir iškultas. Mūsų uždavinys baigėsi. Iš kaimo J. išvykome naujiems uždaviniams.

Rytai, 1943 m. rugsėjo mėn.

Andrius Žygintas

L. Stepanauskas

SVETIMAJAM

(Prie nežinomo karžygio kapo)

Žiedais spindės mūs žemė
Daug kartų vis naujai...
Lakštingalos neramios
Dainuos: Iš kur ėjai?...

Iš kur, kokios šalelės,
Kur tėviškė tava?
Kur broliai ir seselės,
Mergelė mylima?

Kur gėlės liūdnos vysta
Belaukdamos tavęs?
Kur dainavai jaunystės
Žavingas dainelės?

Tyla. Kryželis mažas.
Neatsakysi tu.
Palinks tik vyšnios gražios
Ant Nemuno krantų...

Nebežinos, kur būni,
Ir tėviškė tava — — —
Priglaus kaip savą sūnų
Gražioji Lietuva....

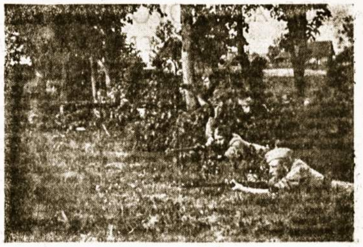

Pasirengę sutikti priešą. Gr. Kubertavičiaus nuotr.

SUTRUKDYTAS RAUDONŲJŲ ŽYGIS

Jau trečia savaitė, kai peržengę Lietuvos sieną brendame pelkėtais Gudijos miškais; trečia savaitė, kai miegame nenusirengę, nei vienai minutei neišleisdami ginklo iš rankų. Miegame kur papuola: kieme, lauke ar miške. Per tas tris savaites mums lova liko prabangos dalyku ir tolima svajone.... Ją mums atstoja glėbelis šiaudų, kurių irgi nevisada turime...

⁂

— Paštas, paštas... — iš visų pusių pasigirdo kupini džiaugsmo balsai.

Nieks nėra taip laukiamas ir mielas, kaip paštas. Visų tokiose sąlygose gyvenančių didžiausia svajonė — paštas, laiškas. Nesvarbu, kas jį rašo, o svarbu, kad rašo. Ir jie būna skaitomi po daugelį kartų, skaitoma tol, kol būna išmokta mintinai kiekviena eilutė, kiekvienas žodis...

— Eiliniui G., j. pak. J. ir t. t. jaudindamasis, kad neužtinka savo pavardės, vienas štabistų garsiai šaukia laiminguosius.

Pagaliau ir mano eilė. Rašo draugas iš mūsų nuolatinės stovėjimo vietos, kuriam likimas lėmė ten pasilikti.

Skaitau: ...„Visas A. miestelis ir jo apylinkė spėjo jūsų išsiilgti, o ypač mergaitės, nes vargšelės nebeturi net su kuo pasišokti. Praėjusį sekmadienį čia buvo „europėjinio masto" (suprask, baisiai didelė) „kokynė" (pasilinksminimas), bet vyriškų būtybių, galima sakyt, kaip ir nebuvo, todėl jos tą vakarą buvo labai nuliūdusios ir piktos. Jos dėl jūsų išvykimo labai jaudinosi ir nuolat skambina į štabą besiteiraudamos, ar toks tai Jonas gyvas dar, ir ar nesužeistas. Viena, matyt, iki ausų įsimylėjusi, klausia, ar tiesa, kad jos Vacys žūtbūtinėj kovoj bekovodamas buvo sunkiai sužeistas ir baisiausiose kančiose kovoja su mirtimi. Kitos vėl niekaip negali įtikinti, kad jos Feliksas savo tikrai nuosavomis kojomis dar vaikščioja po šią ašarų pakalnę..."

— Ką gi? — įsimylėjo mergytės pagalvoju.

...„Visas A. kraštas spėjo jūsų pasiilgti"...

Ilgai sustoju ties ta vieta ir noriu sušukti, kad ir mes nemažiau pasiilgome A. miestelio ir jo apylinkės gyventojų.

Na, ir kaip gi jų nepasiilgti, jei jie yra tokie nuoširdūs, artimi.... Tai tikri lietuviai, išlaikę visas gerąsias lietuvio savybes. Ir stebiesi žmogus, kad po tiek audrų ir kovų nesuklupo jie, bet atvirkščiai — dar daugiau sustiprėjo. Jie paliko atkaklūs ir kieti savo siekimuose bei savo teisių gynime, tuo pačiu suspindėdami visu savo nuoširdumu, kilnumu ir meile, meile savajam kraštui, jo juodiesiems arimams, auksu banguojantiems laukams...

Ir štai kodėl jis, tas kuklusis Rytų Lietuvos pilksermėgis lietuvis, pasidarė mūsų akyse didelis, žavus, pagarbos vertas...

Mano svajones nutraukė pasigirdęs švilpukas ir įsakymas pasiruošti žygiui.

Neilgai trukus ilga vora išžygiavo nakties uždaviniui.

Vis tamsėją saulės spinduliai dar kartą pažvelgė į įdegusius vyrų veidus ir tyliai užgeso...

⁂

Kaimo J. pakraštyje, kuris iš toliau žiūrint atrodo lyg būtų ant paties ežero išsistatęs (nes stovi visai paežerėje), prikritę prie žemės, prieš save turėdami S. kulk., budi mūsų slapukai. Jų žvilgsniai giliai įkritę į tolumą, o klausą pagauna kiekvieną nors ir mažiausią, sušlamėjimą. Nuobodžiai ir kankinančiai slenka naktis. Staiga priešais pasigirsta neaiškus ratų bildesys, kuris palaipsniui didėja. Pagaliau iš miško pasirodo 4 vežimai. Jie artėja ir artėja...

— Stoj! — surinka sargybinis.

— Svoji liudi, my partizany. — Kto vy takyje? (savi žmonės, mes partizanai. Kas jūs tokie?).

Į tai, vietoj atsakymo, suklegėjo kulkosvaidis...

Riksmas... sužeistųjų dejavimai ir aimanos sudrumstė nakties tylą...

Tarp kitų paimtų daiktų, vežimuose buvo rasta 7 minos. Paaiškėjo, kad jie važiavo užminuoti plento, einančio iš K. į V., nes jiems pavyko sužinoti, kad tam tikras karių dalinys rytojaus dieną turės juo važiuoti. Tikslas aiškus — juos susprogdinti.

Ir iš tiesų, mums grįžtant atlikus uždavinį, pakeliui susitinkame keletą sunkvežimių išvažiuojančių karių. Mūsų visų veiduose galima išskaityti pasigėrėjimo kibirkštėlę. Jie išgelbėti!... Mes jiems pamojame — laimingai. Jie tik vėliau sužinos, kas juos būtų ištikę.

⁂

...„Tėvynė nežus, Tėvynė nežus, kareivis kol bus"... — užsisvajojęs pievelėje prie upelio, tyliai niūniuoja eil. Š., kuris praėjusią naktį taip sėkmingai pavaišino nekviestuosius „svečius".

Ir kas pajėgs atspėti jo gilias svajones ir minčių platybes, kuriose jis dabar paskendęs?!..

J. psk. Pr. Pagalys

PASALOS

Žvalgybos surinktais daviniais, pro M. ir L. kaimus pražygiavo mišri banditų grupė apie 120 žmonių su gurguole, jų tarpe buvo raitininkų ir dviratininkų Ginkluoti kulkosvaidžiais, pistoletais ir šautuvais Žvalgų grupė banditus sekė ir paliko sustojusius postovyje miške apie 6 kilometrus į šiaurės vakarus nuo N. atsparos punkto, kuriame buvo įsitvirtinęs mūsų dalinys. Žvalgų pranešimu, banditų pastovio vietą galima rasti žygiuojant tik vienintelių pamiu keliuku, kuris vingiuoja per pelkėtą mišką. N. atsparos punkto vadas spėjo, kad banditai naktį tęs žygį toliau ir kur nors susijungę su kita banditų grupe, puls, bet kurį atsparos punktą. Todėl nusprendė suruošti pasalas ir sutrukdyti banditų susigrupavimą.

Vakarop atsparos punkto j. ltn. Š. su keliolika žmonių išsidėstė palei kelią, kuriuo banditai turėjo pražygiuoti. Minutės ir valandos slenka lėtai. Temsta. Baltas rūkas tvindo kemsynus ir pelkėtus krūmokšnius. Priešas nesirodo. Visame pasalų ruože viešpatauja nejauki, bet naudinga tyla. Visiems šiuo metu gudriai užsimaskavusiems ir prisitaikiusiems prie vietos kariams, iš dviejų metų patyrimo, yra gerai žinoma, kad nakties meto pasalose tyla, gudrumas ir apskrumas viską nulemia.

Jau ir pusiaunaktis, o priešo vis dar nėra. Daugumas pradeda nekantrauti ir tyliai keikti banditus, kad taip ilgai jų reikia laukti. Vieną kitą dūmą patraukti norisi ir akys merkiasi. Tačiau tų dviejų norų vykdymas būtų kaip ir mirties sprendimo pasirašymas sau ir savo draugams.

Po pusiaunakčio priešui nepasirodžius, mūsų vyrai tyliai grįžta į atsparos punktą pailsėti. Poilsis būtinai reikalingas, nes beveik kiekvieną naktį tenka vykdyti pasalas ir kiekvieną antrą naktį nešti bunkerio apsaugos tarnybą.

Visiems sumigus, atsparos punkto vadas nemiegojo. Jis sprendė, kad nepasirodžius banditams nakčia, jie bandys žygiuoti anksti rytą, todėl auštant su keliolika gerai ginkluotų vyrų vėl užėmė pasalas toje pačioje vietoje, kurioje iš vakaro buvo išsidėstyta.

Jau ir saulė patekėjo, o priešas vis dar nesirodo. Vadas tarsi jautė, kad jo pastangos ir sumanymas negali veltui nueiti, todėl, vis dar laukė.

Apie 7 val. mūsų kariai išgirdo miške atjojančius ir atvažiuojančius banditus. Greit po to ties kairiuoju pasalų sparnu pasirodė 4, ties dešiniuoju 3 pėsti banditų priešakiniai patruliai, kurie atsargiai žvalgė kelią ir kitoje kelio pusėje augančius krūmus. Mūsų vyrai ramiai juos sekė ir tik arti jiems priėjus, į juos atidengė šautuvų ugnį. Prisidengdami krūmokšniais, banditai skubiai traukėsi.

Vadas davė įsakymą pulti. Pasalų vyrai vikriai peršoko kelią ir čia juos pasitiko smarki banditų kulkosvaidžių, automatinių šautuvų ir pistoletų ugnis. Mūsų vyrai tuo pačiu atsakė, nuslopino banditų ugnį ir privertė juos trauktis. Skubiai iššaukta iš atsparos punkto sunk. minosvaidžio ugnis trukdė banditų atsitraukimą. Minos šnypštė ore ir krito banditų judėjimo vietose. Banditai atsišaudydami žūt - būt stengėsi atsipalaiduoti, bet persekiojantieji nuolat jiems lipo ant kulnų ir neleido atsikvėpti.

Kurį laiką vyko atkaklios ir karštos kautynės. Niekas nejautė ir nešluostė veidu varvančio prakaito ir nejautė nemiegotos nakties metu patirto nuovargio; liūne iki kelių klimpdami, per kupstus ir krūmus šliauž1dami pirmyn ir pirmyn veržėsi. Vadų komandos, minų sprogimai ir šūviai liejosi į vieną ūžesį, nuo kurio virpėjo rytmečio oras. Tik pritrūkus šaudmenų, vienas po kito ginklai nutilo. Banditai smarkiau pradėjo šaudyti — naudojosi gera proga. Tuo metu iš atsparos punkto atvyko j. ltn. Š. su papildomais šaudmenimis ir keletu žmonių. Papildžius šaudmenis, persekiojimas tęsiamas toliau iki buvusios banditų postovio vietos (apie 3 kilometrus nuo pasalų vietos).

Banditai pasitraukė tik jiems žinomais pelkynų takeliais įvairiomis kryptimis. Postovio vietoje paliko visą savo turtą, ginklus ir dokumentus, iš kurių vėliau paaiškėjo jų organizacija ir tolimesni uždaviniai. Žvalgant kautynių lauką, rasta 5 banditų lavonai. Daugiau sunku buvo rasti, nes daug banditų lavonų paslėpė klastingas liūnas ir tankūs krūmokšniai. Iš postovio vietos galima buvo spręsti, kad banditų būta stambios ir gerai ginkluotos gaujos.

Visi mūsų vyrai sveiki ir linksmi su stambiu grobiu grįžo į savo atsparos punktą, kur jų laukė pelnytas poilsis

Tose kautynėse ypatingai pasižymėjo skyrininkas j. psk. B., kuris narsiai ir sumaniai per visą kautynių laiką vadovavo savo skyriui ir daug kuo prisidėjo prie laimėjimo. Už ypatingą narsumą ir pasižymėjimą kautynėse aukšt. vokiečių policijos vadovybė pripažino jo nuopelnus ir apdovanojo bronziniu 2-ros klasės su kardais narsumo ir pasižymėjimo ženklu.

Rytai, 1943 m. rugsėjis.

Psk. Juozas Mikštas

POETAS – KOVOTOJAS DĖL LIETUVYBĖS

KSAVERAS VANAGĖLIS

Kur banguoja Nemunėlis,
Kur Šešupė miela plaukia, —
Ten Lietuva mano brangi,
Ten širdis vis mane traukia.
— — — — — — — — — — — — —
Lėkčiau, lėkčiau, kad galėčiau,
Sparnus paukščio, kad turėčiau:
Ten berasčiau tarp savųjų
Daug linksmybių aš saldžiųjų.
Ks. Vanagėlis

Yra mūsų literatūros istorijoje Lietuvos tautinio atbudimo kovos laikotarpis. Jo ryškiausiu atstovu ir vadu buvo Maironis, vadinamas lietuvių tautos laisvės pranašu. Bet šalia Maironio yra buvę taip pat ir kitų kovotojų poetų, kurie žodžiu, savo dainom kovojo dėl tų pačių idealų, būdingų maironiniam laikotarpiui. Tiesa, daugelis jų buvo mažesnių gabumų kaip Maironis, jų poezija nebuvo pasiekusi maironiško originalumo ir formos tobulumo, bet vis dėlto jų kūryba yra be galo reikšminga tiek mūsų anuometiniam politiniam gyvenimui, tiek tautinės kultūros istorijai.

Šiemet minim vieno tokio garbingo tautiečio poeto — kovotojo Ksavero Vanagėlio net dvigubą sukaktį: aštuoniasdešimt metų nuo gimimo ir penkis metus nuo mirties.

Ksaveras Sakalauskas (Vanagėlis) gimė 1863 m. balandžio 27 d. Kalesnykų kaime, Simno valsčiuje. Mokėsi pas daraktorių ir slaptoje Simno lietuviškoje mokykloje. Vėliau baigė anuomet garsią Veiverių mokytojų seminariją. Čia draugavo su poetu Petru Arminu - Trupinėliu ir per jį gaudavo Prūsuose leidžiamos, anuomet Lietuvoj nelegalios patriotinės lietuviškos literatūros.

Apie „Aušros" laikraščio pasirodymą savo atsiminimuose Ksaveras Vanagėlis šitaip rašo: „Tai mūsų pirmasis laikraštis! Tai šviesa, kuri apšvies mūsų tautą!"

1883 m. parašė pirmąjį eilėraštį. Ir savo literatūriniu slapyvardžiu pasirinko Vanagėlį.

Baigęs seminariją, kurį laiką mokytojavo Lietuvoje. Labai aktyviai dalyvavo slaptame lietuvių veikime, platino patriotinę literatūrą. Už tai rusų caristinė valdžia jį ištrėmė į Lenkiją — į Lomžą, o vėliau į Varšuvą. Tačiau Ksaveras Vanagėlis ir čia lieka ištikimas savo nusistatymams, savo tautai. Su patrioto kovotojo atkaklumu dirba tautinį darbą, rašo eilėraščius, spausdina juos slaptoje lietuvių spaudoje, buria lietuvius vienybėn, steigia įvairius būrelius, Lomžoje įkuria gana didelę organizaciją — Lomžos Lietuvių Draugiją — „Pagalba".

Gyvendamas Varšuvoje, iki pat savo mirties stovėjo lietuvybės, lietuvių tautos garbės sargyboje. Ksaverui Vanagėliui yra tekę nukentėti nuo lenkų valdžios. Jis daug sielojosi dėl Vilnijos lietuvių, dėl jiems daromų nuoskaudų, neteisybių.

Mirė 1938 m. birželio mėn. Varšuvoje. Prieš mirdamas prašė jį palaidoti Lietuvos žemėje. Jo prašymas buvo išpildytas. Palaidojo tradicinėse didžiųjų mūsų Tautos Vyrų kapinėse — Rasuose, Vilniuje.

Ksavero Vanagėlio eilėraščiai yra giliai patriotiniai, kovingi, nuoširdūs. Juose išsakytos visos lietuvio mintys, troškimai, idėjos, siekiant laisvės, tautos garbės, Lietuvos gerovės...

Sena tauta mūs ir galinga...
Garbėj mokslinčiai laiko mus,
Nes gerbia kalbą stebuklingą
Ir žygius sentėvių narsius.

Krašte savam juk šeimininkais
Tik vieni mes tegalim būt!
Neleisim kištis priešininkams,
Darbai pikti jų tur pražūt!

Ir žemės savo neapleisim,
Artojai esam juk tikri!
Karštai Tėvynei mes tarnausim,
Tauta laiminga, bus stipri!

Arba — būdingas Ksavero Vanagėlio kovingumas dėl Vilniaus, Aušros Vartų, dėl lietuvybės teisių senojoje sostinėje...

Štai aukštas kalnas, o ant to kalno
Senieji riogso ten mūrai,
Aplinkui auga medžiai visoki,
Tarp jų žaliuoja vėl krūmai.

Bet tai ne rūmai, tai Gedimino
Pilis senoji statyta,
Ir jau nuo amžių žmonių šviesiausių
Lietuvos sostu laikyta.

Kitoje vietoje:

Be Aušros Vartų būt negalim:
Be jų užtemtų mums dangus!
Be aukšto kalno Gedimino
Kaip liktų Lietuvos žmogus?!

Metus ilgiausius tad kariausim!
Be Vilniaus nėr juk Lietuvos! —
Tad ginsim pilį Gedimino,
Kariausim čia be paliovos.

Daug Vanagėlio eilėraščių ir šiandien tebeskamba tuo pačiu aktualumu, jėga, kuri stiprino anuometinius lietuvius, jų kovos dvasią, jų ilgesį laisvės, tautos garbės...

Ypač aktualūs eilėraščiai apie Vilnių. Jie į mus prabyla kaip testamento žodžiai, kaip paskutinė valia, patrioto poeto — kovotojo, kuris visą savo gyvenimą paaukojo dėl lietuvybės stiprinimo, dėl Vilniaus atkovojimo, dėl brangiausių kiekvienam lietuviui idėjų ir siekimų....

D. Gytis

Vieno mūsų dalinio artistų — mėgėjų vaidinimas Rytuose.
Karo korespondento Č. Jakūbėno nuotr.

VL. JOVAIŠAS

Gimtosios žemės pojūčiai

Širdy jaunoj, liepsnojančioj,
Apkausytoj gelžim,
Laukų gimtųjų pojūčius
Svečiuos kraštuos neši.

Kai tu eini į žygį
Negrįžti ar laimėt,
Lankoj žvangučiai žydi,
Kaip tėviškėj, namie.

Kai ginklą tu prakalbini
Mirties ugnim baisia,
Tau šlama alksnių garbanos,
Lyg tėvo laukuose.

Kai plyšta tau šrapneliai
Mirtim prie pat galvos,
Tau šypso debesėliai,
Lyg tėviškės tavos.

Kai tavo šūviai migdo juos —
Svečios šalies karius,
Žaliuoja dilgės piktosios,
Lyg tėvo patvoriuos.

Kai pats — suvargęs, šlapias,
Po šūviais tu krenti,
Linguoja beržas lapais,
Lyg tėvo prieklėty.

Širdy jaunoj, liepsnojančioj,
Apkausytoj gelžim,
Gimtosios žemės pojūčius
Svečiuos kraštuos neši.

Du bunkeriai saulėleidyje

Baigiasi giedri rudens diena. Saulutė palengva artėja prie horizonto. Vienas kitas balto šilko debesėlis, paauksuotas besileidžiančios saulutės spindulių, be vėjo supasi žydrioje dangaus mėlynėje. Ežeras irgi ramus, tarytum vienuolis, paskendęs vakarinės maldos susimąstyme. Kitame ežero krante matyti miškas, o prieš jį nediduke salelė, kurioje dunkso apgriautos cerkvės liekanos. Ten priešo pusė. Šioje ežero pusėje, atokiau nuo kitų mūsų baro bunkerių, glostomi paskutinių saulutės spindulių, iš kalniuko dairosi du mūsų vyrų, susigyvenusios grupelės bunkeriai: „Gintaro pilis" ir „Birutės kalnas". Šią darnią grupelę sudaro šiaurės Lietuvos sūnūs.

„Gintaro pilyje" jaukiai įsitaisę gyvena skyrininkas Petras, eilinis Andrius, kuriam labiau patinka vadintis savo dar vaikystės dienų slapyvarde „Indrius", ir Vytas. „Birutės kalne" prisilaiko mėgstąs daug pasakoti Vacys ir visuomet susimąstęs, tylus Algirdas. Šiandien, kaip ir kiekvieną vakarą, abiejuose bunkeriuose eina gyvas vakarienės gaminimosi darbas. Visi dirba bendromis jėgomis, pasidaliję į dvi grupes. „Indrius" su Petru gamina malkas, retkarčiais paįvairindami savo darbą lietuvišku sąmojumi, po kurio nuskamba skardus abiejų juokas. Likusieji trys, susispietę į vieną vietą, skuta bulves. Vacys pasakoja, jo tvirtinimu, „tikrą" atsitikimą iš savo gyvenimo, kurio susidomėję klausosi Algirdas su Vytu.

Pagaliau paruošiamieji darbai baigti. Dabar seka svarbiausioji darbo dalis — virimas. Ir čia prieš akis iškyla tik kartais išsprendžiamas klausimas, būtent, kuris bunkeris pirmas turi virti. (Mat, fronte jaučiamas indų trūkumas, du bunkeriai teturi vieną puodą). Burtai krinta „Birutės kalno" naudai. Neilgai trukus iš „Birutės kalno" kaminėlio iškyla melsvų dūmų kaspinas ir ramiame vakaro ore pasklinda čirškinamų lietuviškų lašinių kvapas. Vacys su Algirdu ,kaip įgudę kulinarai, sukiojasi apie mažą bunkerio krosnelę. Tuo tarpu „Gintaro pilies" įgula susiranda darbą kiekvienas sau. Skyrininkas Petras tikrina ginklus, Vytas baigia skaityti K. Inčiūros „Ant ežerėlio rymojau", o „Iindrius" susimąstęs švilpia „Nedėlios rytelį..." ir tankiai rūpesčio pilnomis akimis dairosi kuopos štabo link, ar neatgabenamas paštas. Pagal jo apskaičiavimą, šiandien jis turi gauti laišką iš savo mergužėlės. Iš „Birutės kalno" praneša, kad puodas laisvas, „Indrius" jį atgabena ir „Gintaro pilyje vėl įsisiūbuoja vakarienės gaminimas.

Po vakarienės abiejų bunkerių vyrai įsidega pypkes ir susirenka virš bunkerių. Suséda visi vienoje grupelėje ir pūsdami tirštus dūmų kamuolius, kurie sumažina įkyrius uodų puolimus, ramiai šnekučiuodami laukia pašto. Štai atgabenamas ir paštas. Visi apstoja ratu paštą atnešusį karį ir peržiūri iš Tėvynės atkeliavusius laiškus. Gavusieji su džiaugsmu imasi skaitymo. „Indrius" taip pat gavo laišką, bet, deja, ne iš mergaitės. Rašo draugas. Na, bet jis ramus. Jis jaučia, kad laiškas kelyje ir ryt turėsiąs būtinai jį gauti.

Ir taip nejučiomis nusileidžia saulė, danguje viena po kitos įsidega žvaigždės. Palengva gęsta auksinis saulėleidis, žemė kaskart vis labiau įsisupa į melsvą sutemų skraistę. Iš pietinės baro pusės atskridę lietuviškos dainos garsai sklaidosi žvaigždėtoje erdvėje ir banguodami nuskrieja veidrodiniu ežero paviršiumi. Tai lietuviai kariai, toli nuo brangiosios Tėvynės lankų, savo ilgesį ramina skambiais dainos posmais.

Dviejų bunkerių naktinė sargybos pamaina užima savo postą. Ji seks priešo pusę ir budės, kad kiti kovos draugai ramiai ilsėtųsi ir reikiant būtų tvirti atremti bet kokį priešo puolimą.

Vyt. Jakubėnas

◆

AŠTUONI PRIEŠ PENKIASDEŠIMT

Tolimuose Rytuose vargingai atrodančių kolchozų stovi ant kelnelio kaimelis N. Į šį kaimelį neseniai atvykome poilsio iš fronto. Šiame kaimelyje nuolat budi tai vokiečių, tai lietuvių daliniai, kurie kasdien įvairiomis kryptimis vykdo žvalgybas prieš miškuose siaučiančius raudonuosius banditus.

Tos žvalgybos dažniausiai pasibaigia didesnėmis ar mažesnėmis kautynėmis, kurios ne kartą pareikalauja ir aukų. Vieną tokią žvalgybą čia aprašau.

Rugsėjo mėnesio naktį išvykome žvalgybon. Mūsų dalinėlis susidėjo iš aštuonių žmonių, kuriam vadovavo j. psk. M. Įsakymas buvo gautas iš vakaro. Mūsų dalinėlio tikslas apsupti kolchozą, atkertant pasitraukimą į mišką, ir auštant staiga ugnimi pulti. Tame kaime, žmonių nurodymu, turėjo būti apsistojusi nemaža banditų grupė.

Kolchozas stovėjo mums labai nepatogioje vietoje, nes iš visų pusių ją supo miškas ir krūmais apaugusios aukštumos. Naktis buvo labai tamsi, todėl žygiavome labai atsargiai, kiekvieną krūmelį iššzvalgydami, kad nebūtume užpulti iš pasalų.

Pasiekę kaimelio pakraštį, išsidėstėme puolimui. Kaimas buvo didelis, o mūsų daliniukas mažas, todėl negalėjome gerai apsupti jo. Tuojau išsistatėme kulkosvaidžių postus ir pasirinkome pozicijas. Žvalgai kaime pastebėjo įtartiną judėjimą, o dalinėlio vadas visus įspėjo būti atsargiems, kad neįvyktų netikėtumų.

Auštant kaime pastebėjome didelį žmonių judėjimą ir grupavimąsi. Tada dalinėlio vado įsakymu atidengėme taiklią kulkosvaidžių ugnį. Nors dar ir tamsu buvo, bet priešą privertėme tuojau išsiblaškyti. Iš abiejų pusių užvirė smarki automatinių ginklų ugnis. Mūsų taiklieji kulkosvaidininkai: eil. J. ir j. psk. M., tuojau nutildė daug priešo automatinių ginklų. Priešas, pavaišintas taiklia mūsų ugnimi, pradėjo netvarkingai trauktis. Tik tamsa ir miškas padėjo priešui atsipalaiduoti nuo mūsų ugnies.

Patekėjusi saulė atidengė visą tos nakties kautynių vaizdą. Kautynių vietoje buvo likę daug kraujo žymių, kurios liudijo apie taiklią mūsų ginklų ugnį, nors ir nakties tamsos priedangoje. Buvo rasta šautuvų, automatinių ginklų apkabų, be to, daug kruvinų drabužių, iš kurių buvo galima spręsti, kad priešas turėjo nemaža nuostolių žmonėmis. Tačiau, pasinaudodami tamsa, sužeistuosius ir nukautuosius nusigabeno į mišką.

Užėmus kaimą, iš jo gyventojų buvo sužinota, kad banditų buvo apie penkiosdešimt ir visi ginkluoti beveik automatiniais ginklais. Tai buvo viena iš daugelio tų naktų, kurias mums tenka pergyventi klaikiuose Rusijos miškuose ir pelkėse. Bet priešo gaujos nuolat sugniūžta, sutikusios mūsų karių šaltą būdą, drąsą, ryžtumą ir taiklią jų ginklų ugnį.

Gr. Antanas Gricius

KARAS JUODOJOJ JŪROJ

Nuo pirmojo vokiečių karo laivyno vienetų pasirodymo Juodojoje jūroje, kurių laimėjimai pirmą kartą buvo paskelbti 1941 m. birželio 24 d., praėjo daugiau kaip 25 mėnesiai. Šitame būvyje Juodosios jūros pakrantės ir jos tęsinio Azovo jūros pakraščiai matė daug įvairių kovų. Vokiečių lengvosios jūrų karinės pajėgos įvairiais operatyviniais smūgiais apribojo priešo Juodosios jūros laivyno ir jo atramos punktų aktyvumą. Tik gerai progai pasitaikius priešas pajėgė vykdyti menkesnius žygius, kurie dėl didelių nuostolių netrukus liovėsi. Kai tik oro sąlygos, kurios buvo labai blogos, leisdavo, beveik kas naktį sovietų pakrančių apsaugos pajėgos būdavo verčiamos stoti kovon. Laikui bėgant priešas patyrė tokių skaudžių nuostolių, kad savo tiekimą jūra nakties metu turėjo visiškai nutraukti ir tik etapo būdu galėdavo prasiveržti iš uosto į uostą, saugant sausumos ir oro pajėgomis. Buvo laikai, kai ištisomis savaitėmis joks sovietų laivas nakties metu nepasirodydavo svarbiausiuose jų prieštilčiuose.

Atsižvelgiant į dažnai nutraukiamas susisiekimo linijas sausumoje, mūsų planingai vykdoma jūrinė kontrolė taip sunkiai palietė priešo tiekimą jūra, kad vokiečių kariuomenei puolant, sovietai nevisada turėdavo pakankamai medžiagos jai atremti. Prie šitų laimėjimų prisideda dar visa eilė nežinomų pasekmių dėl minų veikimo, kurios būdavo išmėtomos tiekimo keliuose. Jų išdėstymas buvo vykdomas operatyvinio prasiveržimo į Šiaurės Kaukazą rėmuose. Tai buvo mūsų karinių jūros pajėgų sunkus, pavojingas ir kruopštus darbas.

Mūsų karo laivų operatyvinių prasiveržimų tikslus suderinimas su ofenzyviniu minų panaudojimu sudarė pagrindą sėkmingam priešo karo ir prekybos laivyno judėjimo trukdymui ir sustabdymui. Šį suvaržymą šiais metais sovietai mėgino pašalinti gausingai naudodami bombonešius ir kovos lėktuvus. Aukšti numuštų priešo lėktuvų skaičiai, pirmiausia pasiekti mūsų mažųjų ir mažiausiųjų karo laivyno vienetų, ypač panaudojant juos saugoti mūsų tiekimo vilkstines, gerai bendradarbiaujant su savais naikintuvais, rodo, kad priešas, nežiūrėdamas nuostolių mato būtinumą viską aukoti vokiečių tiekimo transportui suvaržyti. Jei nežiūrint šito, vis dėlto didesnė dalis apsaugos laivams patikėtų mūsų tiekimo vilkstinių be nuostolių pasiekdavo paskyrimo vietas, tai pirmiausia už tai reikia būti dėkingiems didvyriškoms mūsų laivų įguloms. Nors šioje jūroje kovos nėra pasiekusios tokio kietumo ir atkaklumo, kokiu kovojama Vakarų Europos pakrantėse, tačiau vis dėlto, atsižvelgiant į skaičiumi mažesnes mūsų pajėgas, ir čia galima išvesti tam tikra paralelė. Ypač reikia paminėti karo laivyno keltai ir jų atliktas transporto darbas. Nežiūrint ir blogiausių oro sąlygų, jie nenustodami tiekia medžiagos ir žmonių pastiprinimus pirmiausia Kubanės prieštilčiui per Kerčio sąsiaurį, tuo patarnaudami kietai bekovojančiai kariuomenei. Tik vėliau bus galima apskaičiuoti jų atliktus lemiamos reikšmės darbus ir tinkamai juos įvertinti. Daugelyje karinių pranešimų šių laivų, apsiginančių nuo šimtų lėktuvų puolimų žygiai buvo ypatingai paminėti.

Kartas nuo karto visiškas priešo pakrančių susisiekimo sustojimas ir sovietų didesniųjų karo laivų neveiklumas privertė iš jūros apšaudyti priešo tiekimo uostus, pakrančių atramos puktus, išsikėlimo vietas, pakrovimo įrengimus, šviesosvaidžių ir baterijų pozicijas prieš Kubanės prieštilčio ir išilgai Azovo jūros rytinio pakraščio. Visuose šituose sėkminguose veiksmuose, kurie ypatingai stipriai palietė Jeisko, Primorsko-Achtari ir Ačujevo uostus, buvo sunaikinta uostuose stovėję karo laivai, pvz. patrankiniai laivai ir kt. Vienu metu apšaudydami priešo pozicijas Miuso fronte, ir tai gerom pasekmėm buvo pakartota keletą kartų. mūsų Juodosios jūros laivai pirmą kartą puldami parėmė mūsų kariuomenės ofenzyvą.

Palyginti, ribotos vokiečių pajėgos, prie kurių prisidėjo ir povandeniniai laivai, iki šiol paskandino šiuos sovietų karo ir prekybos laivus:

a) Karo laivus: Flotilijos vado laivą „Moskva", vieną torpedinį laivą, tris greitlaivius, vieną patrankinį laivą, vieną lydimąjį laivą, tris sargybinius laivus, du šarvuotus sargybos laivus ir vieną povandeninį laivą.

b) Prekybos laivų: 63 laivus 91.000 BRT.

Be to, reikia dar pridėti italų karo laivyno laimėjimus, ypač MAS laivų (greitlaivių):

a) Karo laivų: vieną naikintoją, keturis povandeninius laivus, vieną sargybinį laivą ir dvi išsikėlimo valtis.

b) Prekybos laivų: devynis laivus 7.400 BRT.

Rumunų jūrinės karo pajėgos dar paskandino:

a) Karo laivų: vieną greitlaivį ir vieną povandeninį laivą.

b) Prekybos laivų: vieną laivą 10.000 BRT.

Iš viso, be karo laivyno vienetų, priešas neteko 108.400 BRT tiekimo laivyno, ir tai jį skaudžiai palietė, nes tiekimas jūra vis menkėjo ir visiškai nepakako priemonių išlyginti nuostolius naujomis statybomis.

Iš visų davinių gaunamas vaizdas, kad šiaurinėje Juodosios jūros daly ir visoje Azovo jūroje priešas yra priverstas gintis, jo jūrų karinės jėgos, išskyrus povandeninius laivus, pastebimos tik Juodosios jūros pietų rytų dalyje, kuri jau yra už karinių įvykių periferijos.

(Die Wehrmacht)

Vertė R.

Kas naujo LIETUVOJE

— Ūkininkai, surinkę kaulus ir pristatę į kaulų apdirbimo fabriką, gali juos išsikeisti į pašarinius kaulamilčius. Tuo jie prisidėtų prie kaulų žaliavos rinkimo ir turėtų nepamainomo pašaro kiaulėms ir vištoms. Kaulų apdirbimo fabrikuose iš 100 kg kaulų žaliavos gaunama apie 15 kg kaulų klijų ir apie 42 kg kaulamilčių.

— Šiomis dienomis Vilniaus Valstybinė Leidykla iš Kauno gavo naujų knygų, kurios bus pardavinėjamos Valstybinės Leidyklos knygynuose. Taip pat gavo nedidelį kiekį Donelaičio „Metų“ naujausios laidos.

— Šiuo metu Lietuvos Generalinėje Srityje veikia keletas gyvulių kūno sunaudojimo fabrikų, kurie gamina vertingas medžiagas ūkiui ir karo ūkiui, kaip tai: gliceriną, stearing, įvairius tepalus, želatiną ir t. t. Gaunami riebalai parduodami muilo fabrikams skalbiamojo muilo gamybai. Iš 100 kg kaulų vidutiniškai gaunama apie 7 kg riebalų.

— Šiomis dienomis suėjo vieneri veiklos metai Vilniaus Butų Direkcijai.

— Kan. Mykolas Vaitkus, poeto Edmundo Steponaičio 35 metų mirties sukaktuvių proga, Savitarpinei Pagalbai paaukojo šimtą markių.

— Savitarpinės Pagalbos Vyriausias Komitetas gavo iš Generalinio Komisaro raštą, kuriuo pranešama, kad artimiausiu laiku iš fronto karinių dalių bus atleidžiama eilė visiškų invalidų (aklųjų, kurčių, nebylių ar šiaip sunkiai sužalotų). Šitokius sunkiai sužalotus numatyta grąžinti šeimų globon, jeigu jų sveikatos stovis tai leidžia ir nereikia jų patalpinti į atskirus invalidų namus.

Šiame rašte Savitarpinės Pagalbos Vyr. Komitetas taip pat prašomas sužinoti per vietos Savitarpinės Pagalbos Komitetus, kiek ir kokios šeimos sutinka minėtus asmenis priimti savo globon. Sąryšy su tuo, Savitarpinės Pagalbos Vyr. Komitetas kreipėsi į komitetus, prašydamas klausimą vietose išaiškinti ir reikiamas žinias prisiųsti iki rugsėjo 30 d.

— Ministerių taryba Reicho gynimo reikalams nutarė vėl įvesti normalų laiką 1943/44 žiemos metu. Iš vasaros laiko bus vėl pereita į normalų laiką pirmadienį, spalio 4 dieną, 3 val. ryto. Tuo laiku visų laikrodžių rodyklės reikia pasukti vieną valandą atgal. 1944 m. balandžio 3 d. 2 val. normalus laikas vėl bus pakeistas vasaros laiku.

— Kaip pernai, taip ir šiemet, spalio 3 d. bus švenčiama derliaus šventė.

ON, KAUNAS. Prie Karo Muziejaus įvyko baigiamasis patikrinimas iš Reicho grįžusių 550 lietuvių darbo vyrų. Su jais atsisveikino generalarbeitsführeris Eisenbeckas. Iškilmėse dalyvavo generolas majoras Justas, Generalinio Komisaro atstovas obergebietsführeris Neberabergas, gen. Kubiliūnas ir kt. Iškilmes sekė daug žmonių.

Kultūrinės naujienos

— Šiemet sukako 35-ri metai nuo Edmundo Steponaičio mirties. Nors jis tegyveno tik 16 su puse metų ir rašė apie pusantrų metų, bet savo vardą spėjo atžymėti mūsų grožinėje literatūroje. Tai buvo nepaprastai gabus ir daug Lietuvai žadąs jaunuolis. 1912 m. buvo išleisti „Ed. Steponaičio Raštai“. Tai pilnas pomirtinis eilių ir prozos rinkinys.

— Kaip patirta, šiuo metu jau baigiama spausdinti IV-sis „Lietuvių Archyvo“ tomas. Taip pat jau suredaguotas ir atiduotas spaudai ir V-sis tomas. Ateityje „Lietuvių Archyvo“ tomai bus labiau susistematizuoti ir pritaikomi atskiroms gyvenimo sritims: kultūrai, ūkiui, visuomenei ir kt.

— Iš Studijų Biuro surinktos dokumentinės ir pan. medžiagos, vaizduojančios raudonąjį bolševikų terorą Lietuvoje, Reicho Propagandos Ministerija šiuo metu baigia ruošti „Raudonojo Teroro Parodą Lietuvoje“ užsieniui.

— Jau baigiama gaminti Rygos filmų atelje filma, vaizduojanti bolševikinius metus Lietuvoje. Filma bus 1.200 metrų ir užtruks valandą ir 20 min. Tai bus pirmoji didesnio masto filma, vaizduojanti Lietuvos tragiškojo gyvenimo laikotarpį.

— Prie Liet. Blaivinimo S-gos centro sudaryta rašytojų bei menininkų grupė, kuri sutinka aplankyti ir išpildyti programą įvairiose provincijos vietose. Norintieji organizuoti literatūrinius - meno vakarus gali kreiptis į Liet. Blaivinimo Sąjungą, Kaune, Laisvės al. 34.

— Savitarpinės Pagalbos vietos komiteto pastangomis Jurbarke suorganizuotas Liet. Blaivinimo S-gos skyrius. Pirmininku paskirtas gimn. dir. J. Greičius. Nauji skyriai įsteigti taip pat Čiobiškyje ir Alksnėnuose. Čiobiškyje pirm. — J. Čepruskas, Alksėnuose — Petkus.

— Gyvenąs Prahoje kun. Pranas Brazys MIC į lietuvių kalbą verčia žymaus rytų senovės ir istoriko Romos Karališkojo universiteto profesoriaus Giuseppe Ricciotti Italų Akademijos premijuotą veikalą „Vita di Gesu Christo“.

— Rugsėjo 23 d. mirė Lietuvos Nepriklausomybės laikų aušrininkas, knygnešys, tautosakos mylėtojas ir rinkėjas Kazys Strazdas. Velionis kilimo buvo vilnietis ir savo pamėgtame darbe ypač nusipelnė Vilniaus kraštui.

— Šiomis dienomis pasirodė naujas „Bibliografijos Žinių“ numeris, apimąs gegužės ir birželio mėnesių periodiką. Duodama plati periodikos straipsnių apžvalga. Su numeriu taip pat siunčiamas prof. Vacl. Biržiškos „Lietuvių slapyvardžių ir slapyraidžių“ II-sios dalies naujas sąsiuvinis.

— Kauno Radiofonas š. m. vasario mėn. buvo paskelbęs konkursą parašyti radijo vaidinimui. Konkurse dalyvavo 53 autoriai, iš kurių 22 autorių radijo vaidinimai buvo pripažinti tinkamais. Premijoms skirti kolegija, sudaryta iš vokiečių ir lietuvių kultūrininkų, rūpestingai patikrinusi tinkamus veikalus, paskyrė premijas. Pirmoji premija teko Petrui Rapšiui iš Panevėžio už „Laimės formulę“. Antrąją premiją laimėjo Vladas Šimkus iš Kauno už radijo vaidinimą „Kai aušo rytas“. Trečioji premija paskirta Vytautui Sirijos Girai iš Vilniaus už vaidinimą „Kristupas Kolumbas“ ir ketvirtoji — Kastantui Kristučiui iš Kauno už „Niekadėjus“. Be to, radiofonui buvo rekomenduota nusipirkti dar keturis kitus geresnius veikalus, būtent: Sergijaus Konterio iš Vilniaus „Vilniaus laikrodžiai“, Viliaus Bražėno iš Kauno „Barkaus spinta“, Stasio Tamulaičio iš Kauno „Trimitai iš Vakarų“ ir Sabinos Mikštaitės iš Vilniaus „Kai radastos žydi“.

— Rugsėjo 26 d. visoje Lietuvoje buvo vykdoma Savitarpinės Pagalbos rinkliava dėžutėmis neturtingų moksleivių šelpimui. Kauno mieste tą dieną surinkta RM. 21.188,39.

— Nuo rugsėjo 24 d. Kauno radiofone kas penktadienį 20,15 val. bus valandėlė kariams.

— Rugsėjo 25 d. Kaune nežinomi piktadariai nušovė Kauno Didžiojo Teatro Dramos Meno vadovą Juozą Monkų - Monkevičių. Jis pasižymėjo kaip darbštus režisierius, gero skonio menininkas.

— Rugsėjo 25 d. Vidurinioji Miškininkystės Mokykla Vilniuje išleido naują, iš eilės 15-ją miškininkų laidą. Mokyklą baigė 16 miškininkų, kuriuos atsilankęs į išleistuves miškų ūkio generalinis direktorius Gureckas iškilmingai perėmė miškų administracijos darban.

— Šiais metais 150 metų Vilniaus Meno Mokyklos sukaktuvės. Vilniui ši mokykla ypač yra reikšminga, nes ji išreiškė 18 amž. pabaigos ir 19 amž. pradžios Vilniaus kultūrinį lygį ir dvasią. Be Lauro Stuokos — Gucevičiaus, Vilniaus Meno Mokykla davė ištisą eilę tapytojų: Praną Smuglevičių, Juozą Oleškevičių, J. Rustmą ir kt. Ji taip pat išaugino gausią menininkų kartą, kurį išsisklaidė po kraštą, svetur ir kėlė meno polįgį jaunuomenėj, plačiai skleidė Vilniaus meno mokyklos idėjas.

— Rugsėjo 23 d. iš Vilniaus į Kauną išvyko trisdešimties menininkų grupė, vadovaujama Profesinės Sąjungos „Poilsis ir gyvenimo džiaugsmas“ skyriaus vedėjo A. Makačino. Jie trims mėnesiems išvyks su pasirodymais į frontą.

SAVISAUGOS BŪRIŲ NARIŲ PAREIGOS IR TEISĖS

Vidaus Reikalų Generalinio Tarėjo ir Policijos Departamento direktoriaus išleistoje Savisaugos Būrių komplektavimo, pareigų ir teisių instrukcijos 7-me punkte yra numatytos šios savisaugos būrio nario pareigos

a) organizuoti savo seniūnijoje patikimus gyventojus, kurie padėtų nuolatos sekti apylinkėje pasirodančius nepažįstamus arba įtartinus asmenis ir, gavus pranešimą arba pačiam susekus, laikantis visų atsargumo priemonių, nustatyti jų asmenybę, atsiradimo tikslą bei apsigyvenimo arba slapstymosi vietą, o taip pat sulaikyti įtartinus asmenis ir tuojau apie tai pranešti arba juos pristatyti vietos policijai

b) pastebėjus ar sužinojus apie ginkluotų asmenų pasirodymą, jei yra pakankamai pajėgų, stengtis suimti ar padaryti juos nekenksmingais;

c) pastebėjus stipresnes ginkluotas grupes, sekti jų pėdsakais, nepaleidžiant jų iš akių ir pranešti tuojau policijai bei artimiausių seniūnijų garbės policijos nariams;

d) vykdyti policijos reikalavimus ir veikimo metu klausyti vadovaujančio policijos pareigūno.

Tos instrukcijos 14-me punkte sakoma, kad savisaugos būrių nariai yra ginkluoti kariniais šautuvais ar kitais ginklais, juos laiko savo žinioje ir už jų tvarkingumą ir priežiūrą asmeniškai atsako. Penktajame šios instrukcijos punkte nusakoma, kada savisaugos būrio narys gali pavartoti ginklą, būtent: savisaugos būrio narys, eidamas savo pareigas arba būdamas užpultas, gali pavartoti ginklą, šiais atvejais:

a) ginkluotam užpuolimui atremti,

b) ginant kitus asmenis nuo užpuolimo,

c) ginantis, kai kėsinamasi prieš paties savisaugos būrio nario gyvybę,

d) kai sulaikytas ar sulaikomas asmuo bėga ir, pareikalavus sustoti, nesustoja. Taip pat kai yra užmaskavęs arba šiaip pasislėpęs uždengtoje vietoje, — reikalaujant padėjus ginklą išeiti, neišeina,

e) kai pareikalautas padėti rankose laikomą ginklą arba kitą kurį gyvybei pavojingą įrankį, neiškelia aukštyn rankų arba mėgina padėtą ginklą vėl pasiimti,

f) prieš vartojant ginklą, visais atsikimais, jei tik aplinkybės leidžia, reikia žodžiu ar signalu įspėti tuos, prieš kuriuos ruošiamasi ginklą pavartoti, jeigu toks įspėjimas negresia paties savisaugos būrio nario gyvybei,

g) be to, savisaugos būrio narys ginklą vartoja vadovaujančiam pareigūnui įsakius.

Šios instrukcijos 16-me punkte sakoma, kad savisaugos būrio nario tarnybos liudijimas yra kartu ir ginklui laikyti leidimas. Tarnybinius liudijimus pasirašo, pridėdami savo antspaudą žandarmerijos Gebietsfuehreriai.

Šios instrukcijos 3-jame punkte sakoma, kad savisaugos būrių tarnyba yra neapmokama, tačiau jos nariai veikimo metu už savo valsčiaus ribų turi teisę gauti tokius pat dienpinigus, kokie yra mokami policininkams. Savisaugos būrių nariai žuvę ar nustoję sveikatos, eidami tarnybos pareigas, socialinės globos atžvilgiu traktuojami kaip policininkai. Lygiai taip pat traktuojami ir jų šeimų nariai.

Šios instrukcijos 12-jame punkte numatytos savisaugos būrio narių bausmės. Instrukcijoje sakoma, kad už mažus drausmės nusižengimus savisaugos būrių narius, savisaugos būrio vadas gali papeikti ir įspėti, o apskrities viršininkas, be to, dar gali atleisti iš savisaugos būrio ir uždėti pabaudą. Vidaus Reikalų Generalinio Tarėjo išleistų vietinių savisaugos būrių taisyklių 9-jame punkte sakoma, kad vietinių savisaugos būrių nariai nusižengę tarnybiniai drausmei yra apskrities viršininko šalinami iš savisaugos būrių ir baudžiami, ypač už ginklo panaudojimą ne tarnybiniam reikalui.

(„At.“).

Sportas

— Pereitą savaitę pirmenybių futbolo rungtynės davė šias pasekmes: K. LGSF — LFLS 3:1; Šarūnas — Tauras 2:1; Gubernija — Kovas 3:2.

— Į I klasės futbolo dalyvių skaičių priimtas naujas narys — Panevėžio MSK.

— IX. 28 d. vilnietis šachmatininkas Veitonis išvyko į Vainodę (Latv.), kur dalyvaus šachmatų turnyre.

— IX. 19 Kaune įvyko dviratininkų šventė, kurioje geriausiai pasirodė Perkūno dviratininkai.

— Helsinkyje tarpvalstybinėse futbolo rungtynėse Vengrija nugalėjo Suomiją 3:0. Šiose rungtynėse buvo 100.000 žiūrovų

— IX. 19 Šiauliuose įvyko draugiškos rungtynės tarp Gubernijos ir Panevėžio MSK. Rungtynes laimėjo Panevėžio MSK. 1:0.

— Oficialūs Europos lengvosios atletikos rekordai šiuo metu yra tokie:

Vyrų gr.: 100 m Bergeris (Olandija), Strandbergas (Švedija), Nekermanas (Vokietija) — 10,3 sek.; 200 m — Koernigas (Vokietija) 20,9 sek.; 400 m Harbigas (Vokietija) 46,0 sek.; 800 m Harbigas 1:46,6; 1500 m A. Andersonas (Švedija 3:45,0 5000 m. Haegas (Švedija) 13:58,2; 10.000 m Maekis (Suomija), 29:52,6; 4x100 m Vokietija 40,1 sek.; 4x100 m. Anglija 3:09,0; 110 m. su kliūtimis Lidmanis (Švedija) 14,2 sek.; 400 m Hoelingas (Vokietija) 51,6: į aukštį Kotkas (Suomija) 2,04 m.; į tolį Longas (Vokietija) 7,90: su kartimi Kaasas (Norvegija) 4,27; diskas Lampertas (Vokietija) 53,48; ietis Nikanenas (Suomija) 78,70; rutulys Woelke (Vokietija) 16,60; kūjis Blaskas (Vokietija) 59,00 m; dešimtkovė Sievertas (Vokietija) 78:24,5t.; **moterų gr.** 100 m Koene - Blankers (Olandija) 11,5; 200 m Valasievič (Lenkija) 23,6; 4 × 100 m Vokietija 46,4; 80 m su kliūtimis Testoni (Italija), Koene - Blankers (Olandija) 11,3 sek; į aukštį Koena - Blankers (Olandija) 1,71; į tolį Schulze (Vokietija) 6,12, diskas Manermeyerė (Vokietija) 48,31; ietis Steinhauesė (Vokietija) 47,24; rutulys Manermeyerė (Vokietija 14,38.

UŽSIENIO ŽINIOS

BERLIN. Rugsėjo 27 d. 19.30 val. per visus radijo siųstuvus Trišalio pakto tautoms kalbėjo Reicho užsienio reikalų ministeris von Ribbentrop, Dučė, kaip fašistiškai respublikoniškos Italijos vyriausybės užsienio reikalų ministeris ir Japonijos užsienio reikalų ministeris Šigemitsu.

1943 m. rugsėjo 27 d. suėjo treji metai nuo Trišalio pakto pasirašymo. Šiuo epochinės reikšmės politiniu dokumentu Vokietija, Japonija ir Italija susijungė bendrai savo gyvybinių erdvių gynybai prieš savo priešų pasaulinio viešpatavimo planus.

BERLIN. Albanijoje pabėgus ministeriui pirmininkui, buvo sudarytas tautinis komitetas, kurs ėmėsi vadovauti šiuo metu paliktai be vadų ir patekusiai į anarchistinę padėtį Albanijos valstybei. Komitetas dabar vyriausybės reikalams tvarkyti paskyrė vykdomąją tarybą ir kreipėsi į Reicho vyriausybę, prašydamas, kad ją pripažintų. Reicho vyriausybė jau pareiškė nacionaliniam komitetui savo pripažinimą ir paskelbė su vykdomąja taryba bendradarbiausianti kaip su provizorine vyriausybe. Albanija stengiasi atgauti visišką nepriklausomybę.

PARYŽIUS. Ligšiolinėmis žiniomis, per rugsėjo 23 d. Nantes mieste teroriną puolimą lygiai 100 asmenų buvo užmušta ir 300 sužeista.

SALONIKAI. Laikraštis „Al Ahram“ praneša iš Kairo, kad Etijopijos sostinėje įvyko didelis etiopų protesto prieš Badoglio susirinkimas. Negus Haile Selassie iš savo rūmų balkono kalbėjo į susijaudinusią žmonių minią. Jis pareiškė, kad jis pareikš sąjunginėms vyriausybėms Londone ir Vašingtone energingą protestą prieš bet kokias derybas arba ryšius su Badoglio.

STOCKHOLMAS. Klausimas, kur reikėtų padėti pabėgusį Italijos karalių Viktorą Emanuelį, britų vyriausybei, kaip atrodo, kelia rimtų rūpesčių. Politiniais sumetimais, kaip „Daily Sketuh“ praneša, Viktoro Emanuelio buvimas Šiaurės Afrikoje esąs nepageidaujamas. Pasiūlymas, kad jis laikinai apsigyventų Anglijoje, buvo atmestas. Dabar manoma jį išgabenti į Kairą.

AMSTERDAMAS. Jungtinių Valstybių karo ministerijos pranešimu, iki rugsėjo 15 dienos imtinai prie Salerno Jungtinės Valstybės neteko 3.497 karių užmuštais, sužeistais ir dingusiais

STOCKHOLMAS. „Dagsposten“ Istambulo korespondentas rašo, jog sovietų vyriausybė nutarusi sukonfiskuoti visas rytinio Sibiro, Transbeikalijos ir rytinės Amuro srities maisto atsargas, skirtas gyventojams išmaitinti ateinančią žiemą. Šie maisto produktai būsią pasiųsti į Europos frontą, kur raudonoji armija vis labiau kenčia dėl maisto stokos.

ISTAMBULAS. Anatolijos agentūra iš Kairo praneša, kad generolas Cheves paskirtas Jungtinių Valstybių generalinio štabo Artimiesiems Rytams viršininku, o generolas Royse paskirtas JAV kariuomenės vadu srityse nuo Indijos iki Atlanto, išskyrus Maroką, Alžerą ir kai kurias kitas zonas.

Mes šypsomės...

— Vaikuti, kiekvieną kartą, kai tu manęs nepaklausai, pražyla mano vienas plaukas.

— Vaje, mamyte, kaip tu neklausei savo mamos! Pažiūrėk, jos plaukai jau visiškai balti.

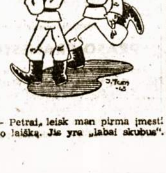

— Petrai, leisk man pirma įmesti savo laišką. Jis yra „labai skubus“.

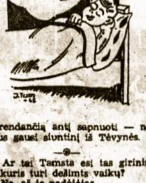

Skrendančią antį sapnuoti — netrukus gausi siuntinį iš Tėvynės.

—o—

— Ar tai Tamsta esi tas girininkas, kuris turi dešimts vaikų?
— Ne, aš jo padėjėjas.

—o—

— Ponas direktoriau, dabar kada buhalteris miręs, gal aš galėčiau užimti jo vietą?...
— Nemanau, kad tai būtų galima, bet dėl viso ko galite pasitarti su kapų prižiūrėtoju.

—o—

— Aš nesuprantu, koks Jūs žmogus, Jūs taip pamažu dirbate... .
— Bet aš labai greitai nuvargstu!

—o—

— Jonuk, duok man tris įrodymus, kad žemė sukasi.
— Pirmas: taip parašyta geografijos knygoje. Antras: mano tėvelis taip sako, ir trečias: Jūs irgi taip sakėte“.

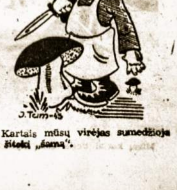

Kartais mūsų virėjas sumedžioja ir šitokį „šamą“.

KARYS

Nr. 40 (1283) Vilnius, 1943 m. spalio 2 d.

PRENUMERATA: metams — 6 RM; pusei metų — 3 RM; 3 mėn. — 1,50 RM.
Išsirašoma mažiausiai metų ketvirčiui, prisilaikant kalendorinės tvarkos, pav. I — III mėn. IV - VI ir t. t.

MŪSŲ GYVENIMAS

Desantininkų klasta

Kai iš stipriai apšviesto kambario išėjau į orą, pasijutau, lyg į užrištą maišą patekęs. Ne kartą susikeikiau, atsitrenkęs kaktą į medį, ir sargybinį suradau tik jam įsakius stoti. Pasakęs parolę, paėmiau postą ir palikau vienas slegiančioje nakties tamsoje. Už diržo, stipriai prie dešiniojo šono prisispaudusios, tūno dvi rankinės granatos, kiekvienu momentu pasiruošusios smogti netikėtai pasirodžiusį priešą. Lengvo vėjelio glamonėjami tingiai snaudži- seni beržai, kurių paunksmėj stovi keli netašytų eglinių rąstų pastatai. Juose prisiglaudęs dirba mūsų baterijos štabas. Tai aš jį šią naktį ir sergstu nuo klastūno priešo netikėtų puolimų. Tiesą pasakius, tų puolimų aš čia ir nesitikėjau, nes frontas kažkur ten priekyje už keliolikos kilometrų, ir tik tolimas patrankų gaudimas primena, kad ryt ar poryt, gerokai čia pailsėjus, vėl reikės pakeisti įtemptai kovojančius ginklo draugus.

Sulyginu sargybą čia ir ten, priekyje, kur ne tik akimis ir klausa, bet ir visu kūnu įtemptai budi kiekvieną minutę pasiruošęs pavojui. Šiaip begalvodamas stabteliu milžino beržo užuovėjoje. Tik kas tai? Už kokių 20 žingsnių, prie nuošalaus namo, kurio viename gale buvom įrengę ginklų bei aprangos sandėlį, o ''tame gale keletas baterijos vyrų buvo įsitaisę jaukius gyvenamus būstus, kažkas lengvai subildėjo. „Ar tik negrįžo į namus šeštadienio proga ilgiau pasilinksminę draugai“, — pagalvoju ir smalsumo vedamas atsargiai medis nuo medžio nepastebėtas prislenku prie aikštelėje stovinčio žmogaus silueto. „Halt!“ — išlindęs iš už medžio surinku ir prieinu artyn.

— „Velniškai tamsu, eidami iš pasilinksminimo visiškai išklydom iš kelio,“ — kažkokiu keistu akcentu vokiškai prabilo vokiečių aviacijos vyresniojo grandinio uniforma apsirengęs nepažįstamas vyras. Taip jam tarus, staiga iš už kelių žingsnių nuo namo sienos pašoko antras mano nepastebėtas vyras ir nieko netaręs greitai užšoko ant dviračio ir pasileido tiesiog štabo link. Nepažįstamajam paliepęs eiti priekyje manęs, dviračiu bėgančiajam surinku: „Halt!“ Į tai jam nereagavus, dar pakartoju porą kartų, bet ir toliau jis neklauso.

— Tai šitaip, vyruti! — nejuokais supykstu.. — Jei manęs nesupranti, tai kalbėsimės lietuviškai, — pagalvojau. Matydamas, kad gali pabėgti, duodu šūvį į viršų. Gelbėjo. Nugriuvęs nuo dviračio, susilenkęs dešine ranka griebdamas už prie šono prikabinto didelio pistoleto kabūro, ėmė artintis prie manęs. „Šalin ranką nuo ginklo, nes šausiu“, — atkišęs šauti paruoštą karabiną, vokiškai riktelėjau ir pareikalavau dokumentų. Pirmutinysis greitai pakišo man knygutę, kurios tamsoje negalėjau įskaityti, o antrasis girtu balsu aiškinosi dokumentų nepasiėmęs. Jo draugui, pasišovusiam jų paieškoti, neleidau, nes vietoje dokumentų, iš už ančio gali ištraukti ginklą ir mane nušauti. Kad čia ne vokiečių kariai, buvau beveik tikras.

Šūvio prikelti, iš raštinės išbėgo du kariai ir pats štabo viršininkas, kuriam atraportavęs perdaviau suimtuosius. Kitą dieną plačiau sužinojau apie mano suimtuosius. Tai buvo prieš du mėnesius iš lėktuvų nuleisti bolševikų desantininkai. Aprengti vokiečių uniforma, jie dienomis vaikščiodavo, rinkdavo žinias ir per pelkėto miško tankynėje įrengtą radijo siųstuvą perduodavo jas saviesiems. Naktimis traukydavo telefonų vielas, gadindavo kitokius įrengimus ir nužudydavo girion patekusius pavienius karius. Iš nužudytųjų atimdavo laikrodukus, o taip pat ir kario knygutes, kad pareikalavus dokumentų, turėtų kuo suklaidinti. Be abejo, būtų sulikvidavę ir mane, tačiau staiga juos užklupęs sugrioviau visus jų planus. Taip pat paaiškėjo, kad jie buvo pagrobę ir mūsų baterijos sanitarinį dviratį, kuris vėl pateko atgal į mūsų rankas.

Tai jau nebe pirmas kartas, kai mūsų vyrams, kovojantiems vokiečių eilėse, kaip kariuomenės talkininkams, tenka susitikti su įvairiais priešo banditais — desantininkais ir visada lietuviškas budrumas ir šaltumas pavojaus valandoje išvesdavo juos nugalėtojais. Tai įvertino ir baterijos vadas, į atsakingesnes sargybas skirdamas mūsiškius, nes daug kartų turėjo progos įsitikinti lietuvio kario budrumu, šaltumu ir sumanumu.

Vyt. Grakauskas

Rytai, 1943. IX. 11.

Aukos fronto kariams

Per „Kario“ redakciją paaukojo mūsų kariams Rytuose šie asmenys: **K. Dijokas:** knygų — 7, vokų — 20, **Kiela Marijonas:** vokų — 68, sąsiuvinių 7, **Pranas Graniūnas:** 1941 — 1942 m. „Kario“ kompl. — 1, 1943 m. „Savaitės“ kompl. — 1. Iškarpų iš „Ateities“, vokų — 25, bloką laišk. — 1.**Bronė Kriukienė:** vokų — 75, pirštinių viln. por. — 1, **Povilas Karosas:** knygų — 10, žurnalų — 60, **Z. Sebastijonienė:** žurnalų — 46, sąsiuvinių — 1, knygų — 12, sagų, pieštukų — 12, popieriaus laišk. — 40 lap. **Vladas Kaupis:** knygų — 3, žurnalų „Savaitė — 2, **Malaškevičius Juozas:** popieriaus lap. — 70, vokų — 100, plunksnų — 20, **Vl. N.:** 1000 RM. **Eil. Bagdonavičius (sunkiai sužeistas Rytuose):** vokų — 30, laišk. popieriaus — 30 lapų, atvirlaiškių — 4. **Teklė Norkūnaitė:** tautinių kaspinėlių.

Aukotojam mūsų karių vardu reiškiu nuoširdžią padėką.

LAD Ryšių Karininkas

Mūsų kariai tiesia kelią Rytuose. Karo koresp. Č. Jakūbėno nuotr.

Garbingai žuvus Rytų fronte
gr. Jonui Urbanavičiui,
eiliniams
Antanui Navickui,
Vytautui Venclovai,
Juozui Pauliukoniui,
Antanui Tapučiui
ir **Vitoliui Rūtelioniui,**
jų šeimoms ir artimiesiems reiškiame gilią užuojautą ir liūdime netekę taurių ir garbingų kovos draugų

Kuopos karininkai ir kariai

Eiliniui
Vytautui Alilioniui
garbingai žuvus, jo tėvams, broliui ir sesutėms padeda liūdėti ir nuoširdžiai užjaučia jo likimo ir ginklo draugai

J. psk. Povilas Dzingulevičius ir Nobertas Raugas.

Kpt. **Ferdinandui Gedvilai**
žuvus, jo šeimai bei artimiesiems gilią užuojautą reiškia

3. Kuopos buv. Ginklo Draugai

Vėl naujas kario kapas

Rugsėjo 3 d. Kauną pasiekė liūdna žinia, kad nuo bandito plėšiko rankos žuvo Kauno miesto policijos pareigūnas **Jurgis Pikšilingis.** Velionis tą dieną ėjo pareigas — sekė pabėgusį banditą ir kartu komunistą kuris buvo pasislėpęs. Minimą plėšiką pavyko greit surasti ir net smarkiai susiremti. Būdamas gerai ginkluotas plėšikas spėjo išsitraukti brauningą ir policininką Pikšilingį mirtinai nušovė.

Velionis buvo dar tik 40 metų amžiaus. Gimė Jančių km., Lekėčių vals., Šakių aps., o prieš keliolika metų perėjęs gyventi į Zapyškio valsčių, Papiškių kaimą, kur taupiai gyvendamas įsigijo kelių hektarų ūkį, pasistatė trobas ir pasisodino sodelį. Buvo gana veiklus, priklausė Lietuvos Šaulių S-gai, tarnavo judėjimo ir viešojoj policijoj. Bolševikų okupacijos metu, kad nebūtų vietos komunistų akyse tarnavo Panemunėj eiguliu. Tačiau ir čia tuoj komunistai jį sužinojo, ėmė sekti, grasinti, net ir šeimai, todėl teko jam ilgą laiką slapstytis. Karo metu dalyvavo partizanų kovose prieš komunistus, kur pasirodė sumaniu, drąsiu kariu. Kurį laiką vadovavo Zapyškio kooperatyvui, perėmus jį iš komunistų žydų rankų, kur rasta viskas netvarkoje. Ir čia parodė daug sugebėjimo. Organizuojantis policijai, vėl stojo pamėgton policijon tarnauti ir tarnavo iki paskutiniųjų dienų, kur buvo vienas geriausiųjų policijos pareigūnų. Velionis buvo gero, nuoširdaus linksmo būdo

n. Vaidelys

PADEKA

Mylimam sūnui ir broliui Vytautui Alilioniui žuvus Rytų fronte, Bataliono Vadui, karininkams. ginklo draugams, ir kovų draugams Algirdui Kapturauskui, Povilui Dzingulevičiui ir Norbertui Raugui, Rytuose, užjautusiems mus liūdesio valandoje, nuoširdžiai dėkojame. Nuliūdę —

Tėvai, brolis ir seserys

PRAŠO PRANEŠTI

Jau seniai nebeturime žinių apie karį **Joną Grušą,** kilusį iš Mažeikių aps., Tirkšlių val., buvusį Rytuose. Kalbama, kad žuvęs. Kas žinotų apie jį, prašoma pranešti Vincui Grušui, Juodeikiai, Šakynos paštas.

Mūsų kariai prie vienuolyno Rytuose. Karo koresp. Č. Jakūbėno nuotr.

SANITARAS IŠIMA MINĄ

Rugpiūčio 29 d. grįžta iš atostogų į savo dalinį fronte vienas lietuvis sanitaras, tarnaująs lietuvių batalione. Išvažiavus iš P. stoties, vienas geležinkelininkas pranešė, kad pakeliui yra pastebėta mina, padėta po geležinkelio bėgiais. Traukinys, vežėdamas nemaža įvairių tautybių karių, iki nurodytos vietos bėgo gana greitai. Pasiekęs pavojingąją vietą, nuo jos per 100 m sustojo. Visi keleiviai išlipa. Kai kurie nueina nurodyton vieton ir čia miną randa. Banditams buvo gana gerai prieinama vieta, nes iš abiejų geležinkelio pusių auga aukšti tankūs krūmai. Reikia išimti miną, bet traukinyje nėra tos srities specialistų, o laukti jų — bus sugaišta daug laiko:

Ieškomas drąsuolis čia pat traukinyje, kuris drįstų ir sugebėtų iš kelio pašalinti miną. Aplink tyla ir laukimas, kas iš važiuojančių karių pasisiūlys. Štai, išeina lietuvių bataliono sanitaras Mykolas **V...** ir pasisiūlo pašalinti miną. Čia pat jis paprašo kitus karius, kad jie apsuptų šalia geležinkelio augančius krūmus ir juos iškrėstų, ar kartas netupi ten koks nors banditas, pasiruošęs šauti į miną pašalinantį karį. Kareiviai greit krūmus apsupa ir atidžiai iškrečia.

Po kurio laiko mina išimama. Po sėkmingo darbo visi keleiviai sveikina sanitarą M. V. Miną jis pasiėmė drauge su savimi, ir ją atidavė artimiausio miesto žandarmerijai. Kai kliūtis buvo pašalinta, traukinys nuriedėjo toliau į Rytus.

Kai sanitaras M. V. grįžo į savo dalinį, drauge parsivežė ir žandarmerijos išduotą dokumentą, kuris liūdijo apie jo atliktą drąsų žygį. Bataliono vadas dar tą patį vakarą, kai sugrįžo sanitaras **M. V.**, viso bataliono akivaizdoje jam padėkojo ir pagyrė jo drąsą.

Eil. Ignacas Morkūnas

DALINIO LAIKRAŠTĖLIS „VEIDRODIS“

Kadangi mūsų batalionas yra dar, palyginti, jaunas, beveik kūdikio amžiaus, tai ir šis laikraštėlis yra ne ką te senesnis.

Savo vedamajame „Veidrodžio“ vyr. redaktorius, aptardamas laikraščio įsikūrimą ir jo užsibrėžtus tikslus, tarp kitko, rašo:

„Šis laikraštėlis bus bene pirmas, pasirodęs mūsų bataliono gyvenime, stengdamasis aikštėn iškelti visas mūsų ydas....

Šio numerio išleidimas buvo sunkus ir kelmuotas, kaip vienos mūsų kuopos iškirstas miškas. Mes galvojome ,kad greičiau kupranugaris išsirangys pro adatos skylutę, negu šis numeris pamatys dienos šviesą. Deja, skaudžiai apsirikome. Išlindo ne kupranugaris,. bet mūsų laikraštėlis ir visai ne pro adatos skylutę, o pro redakcijos duris kluone.

Laikraštis, kaip ir veidrodis, rodo mūsų visų gyvenimą iš visų pusių. Dėl karo meto sąlygų stiklas kartais išeina ne visai lygus ir todėl vaizdas gaunasi kiek iškreiptas. Ir mūsų „Veidrodis“ gal pasirodys kai kuriuo atžvilgiu kreivokas. Teneužsigauna tie žmonės, kurių atspindys šiame „Veidrodyje“ bus kreivas, nes tai yra ne mūsų, o grynai karo meto sąlygų išdava. Ateityje, kaip ir pridera kiekvienam laikraščiui, stengsimės būti objektyvūs ir tiesūs, kad nenukreivintumėm jūsų.

Kas turi gerų noru ir moka parašyti bent tris kryželius, teužeina į redakcijos pašiūrę, kur mes jus pasitiksime išskėstom rankom ir išrinksime garbės nariais bei špec. „korespondentais“.

Bataliono „Veidrodis“, kaip ir kiekvienas laikraštis, turi savo „karo korespondentus“, kurie aprašinėja apie šiurpius pergyvenimus, kovojant su esančiais ir nesančiais banditais, uodais, bimbalais ir kitais parazitais.

Dratas

Redakcijos prierašas: Šio laikraštėlio apžvalgą teko gerokai aptrumpinti, nes ne visos ištraukos kitų dalinių kariams bus suprantamos. Be to, kas tinka įdėti į kokio dalinio uždarą laikraštėlį, tas netinka dėti į platesniems sluoksniams skiriamą laikraštį. Iš šios apžvalgėlės galima spręsti, kad „Veidrodis“ yra jumoristinio pobūdžio leidinėlis. Jį sveikiname ir linkime, kad jis ir toliau eitų. Be to, prašome visų dalinių, kurie išleidžia kokius nors savo laikraštėlius, bent po 2 egzempliorius atsiųsti „Kario“ redakcijai. To paties laukiame ir iš „Veidrodžio“.

Apie mūsų tautiečius Sovietuose

Su didžiausiais sunkumais perbėgusieji iš Sovietų į vokiečių pusę mūsų buvę 3 kariai pateikė „Savitarpinės Pagalbos Žinioms“ duomenų daugiausia apie mūsų karius, kurie karo pradžioje buvo prievarta išvaryti į bolševikiją.

Š. m. vasarą gyvi buvo: mjr. Petraitis, vrš Bašinskas, psk. Raliukonis, Zajankauskas. orkestrantas Barušauskas. Pranas Plačėnas, Bronius Agurkas, psk. Svidinskas, orkestrantas Petrauskas, orkestrantas Laurinavičius, orkestrantas Ivanauskas, psk. Kudirka, Šiaučiulis, Drąsutavičius, Liutikas. Jonas Stanelis, Žukauskas (bolševikų nuteistas 10 m. kalėti), psk. Kacevičius, šoferis Jankauskas (bolševikų nuteistas 10 metų kalėti), šoferis Lepšys (nuteistas 10 metų kalėti), Bamonis, Krakėnas, Križevičius, Mockus, kariūnas Žarskis, psk. Pranys, Karinauskas, Suodžius, Gečys, Pikauskas, Pinvinckas, Bronius Lekavičius, Čekavičius, Jonas Lukošius, Ivanovas, psk. Mauragas, Domarkas, Alfonsas Kalinas, Akinskienė, Dr. Nainys, kariūnas Talala, Večiorkus, Mikas Balčiūnas, Urbaševičius, Puchauskas, du Spokai, kilę iš Kėdainių, Urba, Vaitkaitis, Garnelis,Zenonas Mikalauskas, orkestrantas Seniūnas, kariūnas Velička, Barškys. Šermušenko, Grigaravičius, psk. Kabalskis, Grigaitis (suimtas), Grigaitienė, Čekavičius, Albinas Dargis, ltn. Jučys, Adolfas Stanaitis, Kareckas, Grig. Krugliakovas, Kost. Krugliakovas, Antanas Garšanovas, Šaginas, psk. Žukauskas, ltn. Karnaitis, ltn. Čižas, psk. Sorokinas, kpt. Jomantas, Vaclovas Sipavičius (pamišęs), mjr. Marcinkus, mjr. Lunė, vyr. ltn. Daugela, plk. Gudenis, plk. Šurkus, plk. Matieka, ltn Urbonas, ltn Bernotėnas, ltn. Svetikas, ltn. Žeruolis, psk. Šarauskas. san. psk. Džiautas.

Šiemet žuvo: Vladas Kaminskas, kilęs iš Vilijampolės, Akinskas iš Marijampolės, Soikinas iš Jonavos, Vladas Glemža iš Kauno.

Dingo be žinios: Kazlauskas (Jonas?), kilęs iš Lazdijų.

Sužeisti: Senelis iš Šiaulių apskr. Padubysio valsč., Bronius Klimas iš Ukmergės (sužeistas bėgimo metu į vokiečių pusę). **(„S. P. Žinios“)**